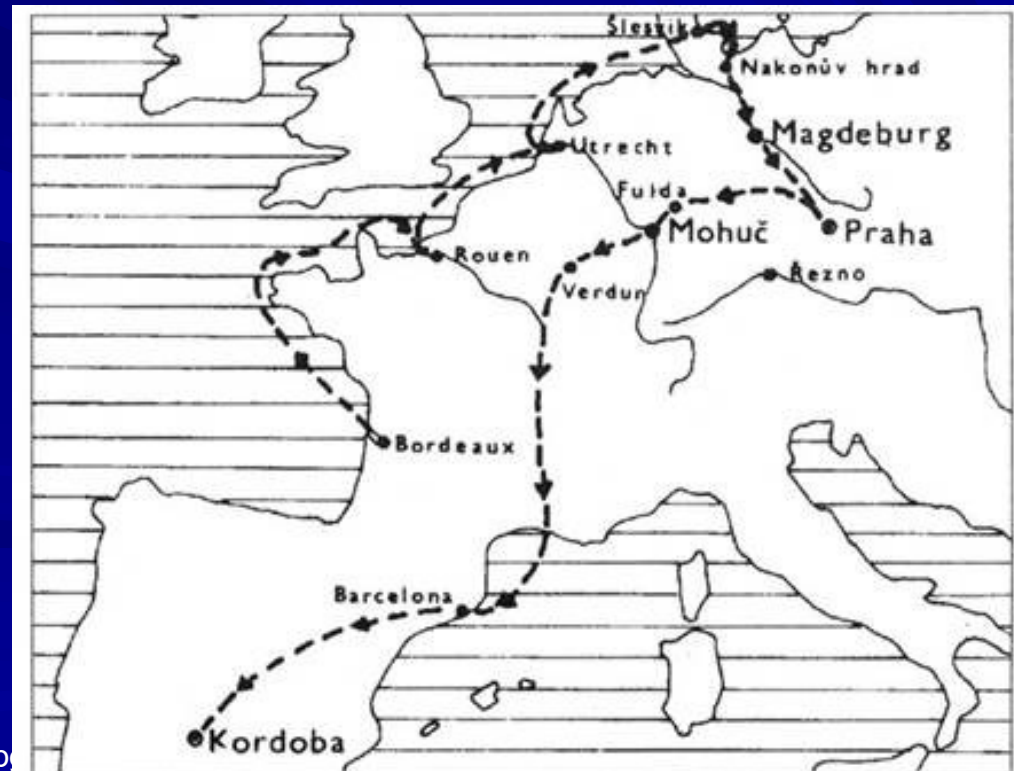

Centrální sídla – Praha dle Ibrahíma ibn Jakúba

- **Ibráhím Ibn Jakúb al-Isrá'ílí at-Turtuší** (cca 912-966)
- židovský arabsky mluvící kupec z Tortosy v Al-Andalus
- dle D. Třeštíka „neoficiální vyslanec“ cordóbského chalífy k Otovi I.
- zpráva o cestě Evropu v roce 965 či 966 ... nejstarší popis Prahy:
- „*Město Frága je vystavěno z kamene a vápna a je největším městem co do obchodu.*“
- docházeli sem Rusové a Slované z Krakova, židé i muslimové
- prodávali se zde **otroci, cín, kožešiny a potraviny**
- na tržišti **se směňovalo za 1 denár 10 plátének ...**
- český kníže (Boleslav I) je **vládce Prahy, Bohemie a Krakovska**

„Země Slovanů táhnou se od moře Syrského až k Oceánu směrem severním. (...) Mezi Slovany jsou četné kmeny rozdílné od sebe. **V dávných dobách byli sjednoceni...**, pak se však dostali mezi sebou do rozepří a zanikl jejich (dřívější) řád. Jejich kmeny utvořily různé skupiny a nad každým kmenem vládne zvláštní král.

Nyní mají čtyři krále: krále Bulharů, **krále Bújislava, vládce Frága, Bújima a Kráková**, dále krále Meško, vládce severu, a Nákúna na nejzazším severu. (...)

„A co se týče **země Bújislava**, tedy její délka **od města Frága až k městu Kráková rovná se cestě tří týdnů a hraničí po celé délce se zemí Turků**. Město Frága je vystavěno **z kamene a vápna a je největším městem co do obchodu**. Přichází sem z města Kráková Rusové a Slované se zbožím. A z krajin Turků muslimové, židé a Turci rovněž se zbožím a obchodními mincemi. **Ti vyvázejí od nich otroky, cín a různé kožešiny**. Jejich země **je nejlepší zemí severu a nejzásobenější v potravinách**. Prodává se tam za jeden kírát tolik pšenice, že vystačí člověku na měsíc, a za tutéž cenu tolik ječmene, kolik vystačí jezdcí na 40 dní, a dále za tento kírát deset slepic.“

„**V městě Frága vyrábějí se sedla, uzdy a tlusté štíty**, kterých se užívá v těchto zemích. **V zemi Bújima zhotovují se též lehké šátky z tenké tkaniny v podobě sítky, které neslouží k ničemu**. Cena těchto je u nich stálá: **10 šátků za jeden kírát**. Jimi obchodují a **provádějí směnu mezi sebou**. To je jejich jmění a hodnota všech věcí, **za ně získávají pšenici, mouku (nebo otroky), koně, zlato, stříbro a všechno ostatní**.“

„Zvláštní je, že **obyvatelé země Bújima jsou snědí, černých vlasů, zatímco světlý typ je u nich řídký. (...)**“

„Slované jsou vcelku odvážní a stateční, a kdyby nebyli roztržštěni na množství kmenů a oddělených skupin, žádný národ by je nezdolal silou. Obývají země nejbohatší co do úrodnosti a nejvíce zásobené potravinami. **Slované se pilně věnují zemědělství a výrobě věcí nutných pro obživu** a převyšují v tom všechny ostatní národy severu. Jejich **zboží jde po zemi i moři do Ruska a Cařihradu.**“

„V žádné ze severských zemí nevzniká **hlad** následkem nedostatku deště a délkou sucha, naopak **nastává pro množství deště z trvalého hromadění vod.** Sucho není u nich zhoubné, neboť nikdo, kdo jím je postižen, se jej nebojí pro dostatečnou vlhkost jejich zemí a velkou zimu. **Sadbu provádějí ve dvou ročních obdobích, v létě a na jaře, a mají dvojí žně.**“

Hradiště

- 631/632 – „Wogastisburg“ ? („Historia Francorum“ aneb „Fredegarova kronika“)
- počátky v 8. století – ve staré sídelní oblasti
- 9. stol. – rozmach ... ale ani velkomoravská „protoměsta“ neměla více než 2000 obyvatel
- Č. Staňa (1985) se pokusil rozčlenit:
 1. centrální hradištní města (Mikulčice, UH – St. Město, Nitra ... Pohansko ?)
 2. provinční hradištní města (Ducové)
 3. hradištní hrady
 4. zemědělská centra s panským dvorcem
 5. pohraniční hrady
 6. strážní hrady

Mladohradištní období

- zánik velkých VM hradišť a sídelní degrese na jižní Moravě
- kontinuita vývoje na střední a severní Moravě vč. center (Olomouc, Přerov)
- snad přetrvávající existence menších lokálních center na jihozápadní Moravě (Paliardiho hradisko u Vysočan, Turecký kopec u Hornic, Sand bei Raabs v D. Rakousku)

Hradiště – mladší doba hradištní

Olomouc

- zřejmě nejvýznamnější centrum v 10. stol. na Moravě
- strategická poloha – skalnatá vyvýšenina na brodu přes Moravu
- osídlení se koncentruje na Dómském návrší a Předhradí
- **Předhradí** (kolem **Tereziánské zbrojnice**)
- sídlištní horizonty z 10. století na zásypy velkomoravských objektů (štetové komunikační úpravy, košatinový plot, požárový horizont)
- jantar, zlomek prstenu „baltského původu“, karneolové perly, vybroušený korál, perla + **Křížkovského** – sekerovitá hřívna + **Biskupské nám. 4** – Fe hřívna
- **kontinuita biskupského sídla ?** – Petrské návrší (Křížkovského - břidlicová tabulka, zbrojnice – stilus, kousky malty a vitráž okna)
- **podhradní osada** (suburbium) v **Pekařské ulici**
- 1. fáze – 10. stol. (mince Boleslava II., ...)
- doklady kovolictví (tyglíky), kovářství,
- obchod - olověná závaží, jantar, karneol indického původu
- kolem r. 1000 – požárový horizont
- 2. fáze – mince olomouckých úředníků z 2. pol. 11. stol.
- skleněné prstény, zlomek sekaného Ag, fragmenty malovaných hliněných vajíček (pisanek)

Raně středověká Olomouc

**Raně středověká Olomouc – Biskupské nám. 4 (Petrské návrší)
sekerovitá Fe hřívna (d=47 cm) – cca pol. 10. stol.**

Raně středověká Olomouc

Denáry a kupecké závaží z 11. století, nalezené při výzkumu v Pekařské ulici.

Raně středověká Olomouc

Hroby z 10. století v Pekařské ulici

Zdroj: Archeologické zrcadlení, https://olomoucky.rej.cz/images/var/olomouc/article/2021/03/headlineView/49lkll4gsa_._1.jpeg

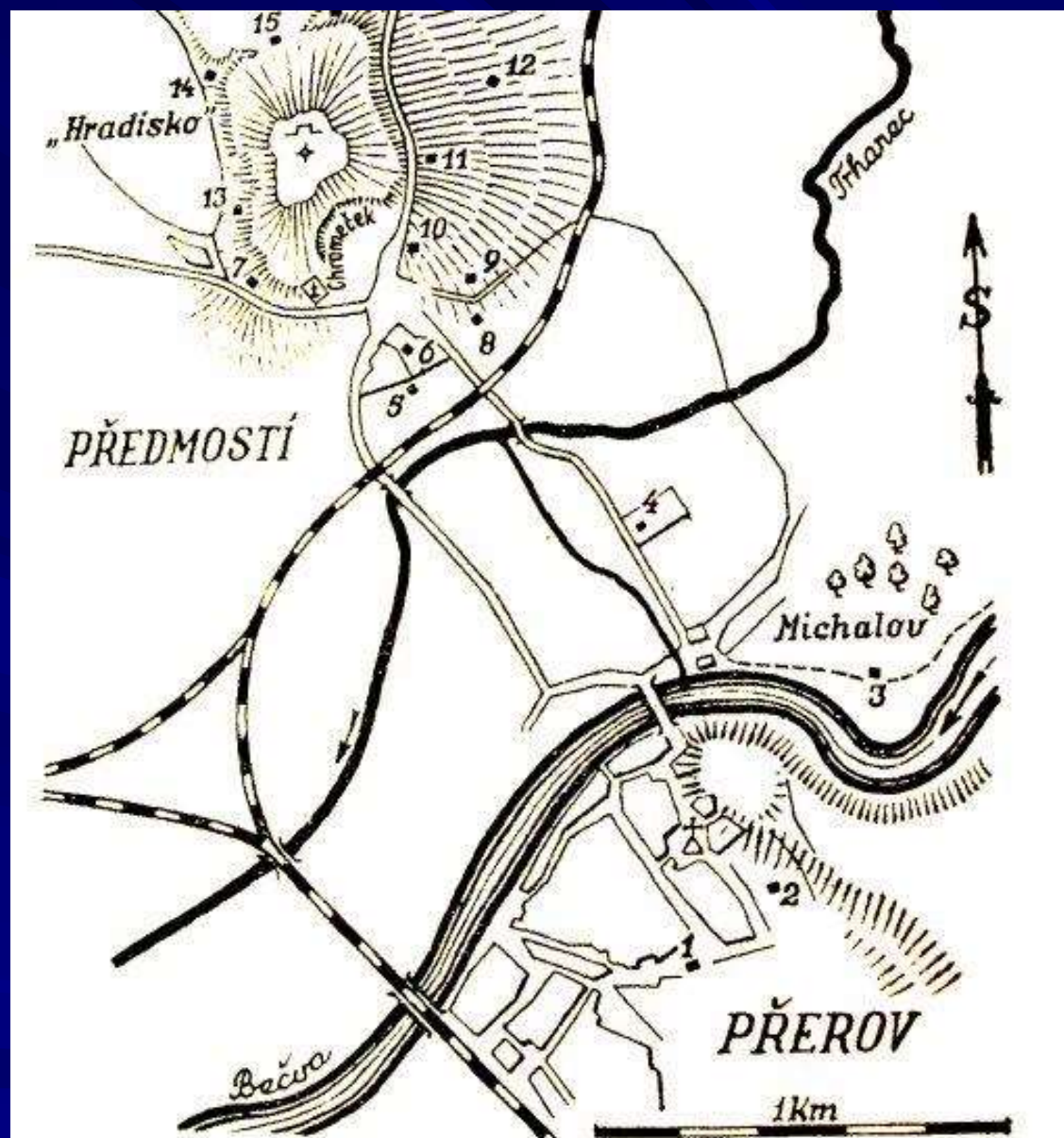
Raně středověká Olomouc – Křížkovského ul. (Petrské návrší)
břidlicová tabulka (11x12 cm x 1cm) - postava mužské postavy nesoucí kříž,
cca pol. 10. stol.

Přerov – mladší doba hradištní

Přerov – druhý nejvýznamnější opevněný bod na Moravě

- již VM osídlení se koncentruje kolem **Horního a Žerotínova náměstí**
- v nedalekém Předmostí – hradiště a pohřebiště
- strategická poloha – vyvýšenina na brodu přes Bečvu
- Horní nám, kostel sv. Jiří - 2 horizonty VM osídlení
- **hákovitá konstrukce**
- **kolem r. 1000 – fortifikace** celého **Přerovského kopce** (cca 2,5 ha)
- srubová zástavba - po obvodu
- **mincovní závaží s oboustranným kolcem moravského denáru Břetislava I.**
- Podhradí – Žerotínovo nám.
- + pruh osídlení kolem návrší (Na Marku – Wilsonova ul.)
- 2. břeh řeky – **osídlení Malá Dlážka, Brabansko + pohřebiště**
- **Předmostí** - kontinuita osídlení a pohřbívání

Situace Přerova s travertínovou kupou na levobřeží Bečvy a sprašového návrší „Hradisko“ v Předmostí na pravém břehu. Podle B. Klímy

Levý Hradec - původní centrum malé přemyslovské domény ?

- ostrožna nad Žalovským potokem a Vltavou, cca 10 km SZ od Prahy
- Výzkumy Č. Rýzner, J.L. Píč, I. Borkovský
-
- počátky již kolem poloviny 9. století
- 80. léta – **kostel sv. Klimenta** (nejst. V Čechách)
 - dle Kristiánovi legendy zde sloužil kněz Kaich
 - r. 982 zde byl zvolen Vojtěch biskupem
 - konec 11. stol. - zánik
- dvoudílné:
- **akropole** na V (cca 3,6 ha) – 2. fáze,
 - dřevohlinitá hradba s čelní kamennou zdí (2 fáze, 5 oprav)
 - srubové stavby s prkennými podlahami
- **předhradí – 2 fáze opevnění**
- kolem přelomu 9./10. stol. sloupová stavba půdorysu „L“, přimykající se k hradbě 2. fáze
- 3 hlavní prostory dále členěny + další 2-prostorová stavba
- doklady textilní výroby, kovářství (struska)

Levý Hradec

Vysvětlivky:

A – akropole;

B – předhradí;

C – další předhradí ?

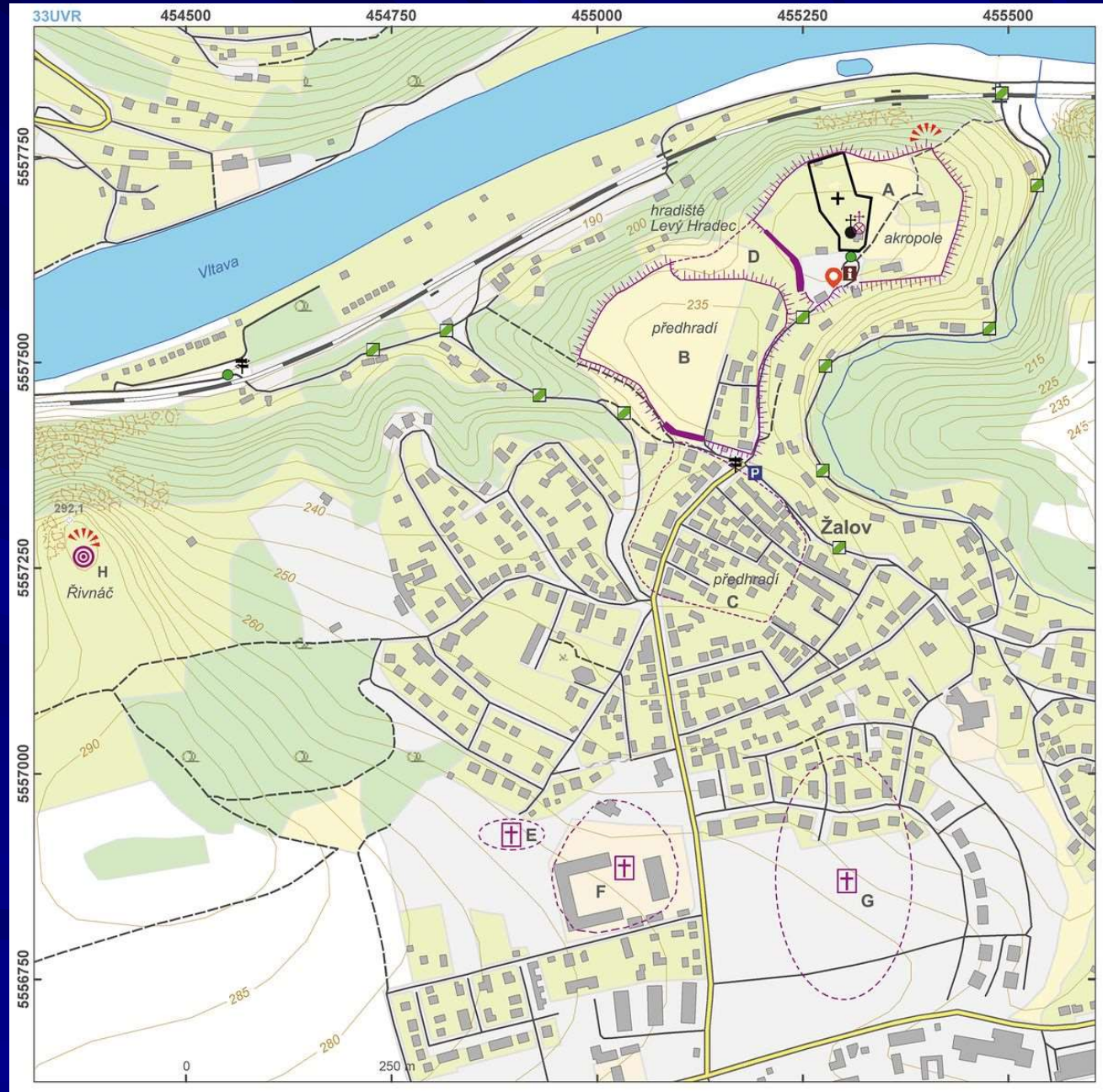
D – rokle ve Vikouši mezi akropolí a předhradím;

E – pohřebiště v žalovské cihelně (AV I. Borkovský)

F – starší hrobové nálezy z cihelny;

G – pohřebiště – (AV 2003–2011)

H – prav. hradiště Řivnáč.

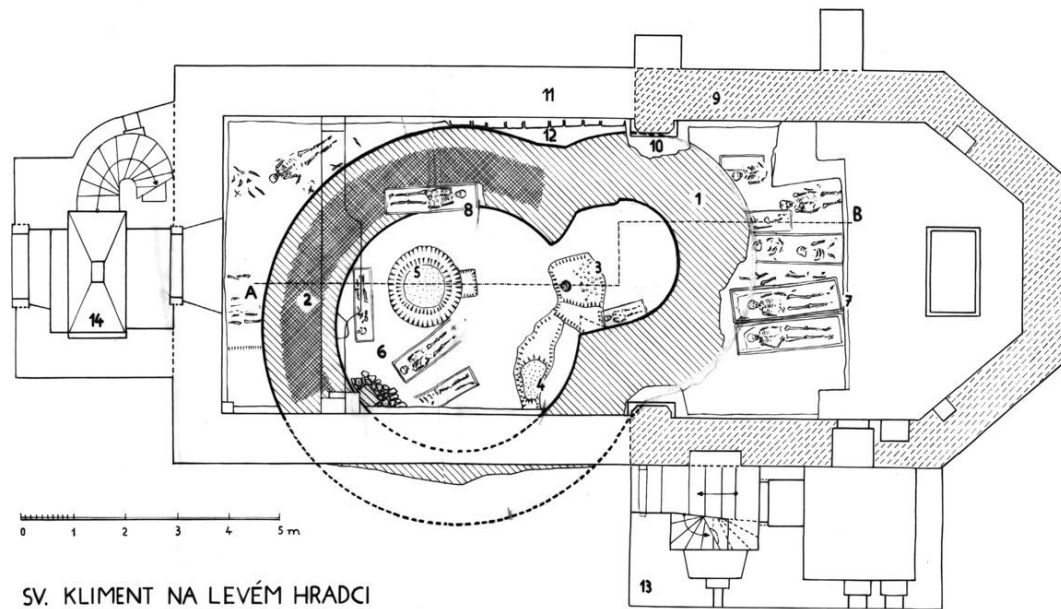

Levý Hradec

<https://nasregion.cz/wp-content/uploads/2019/09/1-model-levy-hradec.jpg>

Levý Hradec – kostel sv. Klimenta

Levý Hradec – akropole na fotografii z výzkumu I. Borkovského
(40. léta 20. století)

<https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/media.archeologicky-atlas.cz/production/image/2015/03/31/21/08/54/465/file.jpg>

Levý Hradec – vnější plenta opevnění, zachycená při výzkumu I. Borkovského (40. léta 20. století)

Levý Hradec – val na akropoli

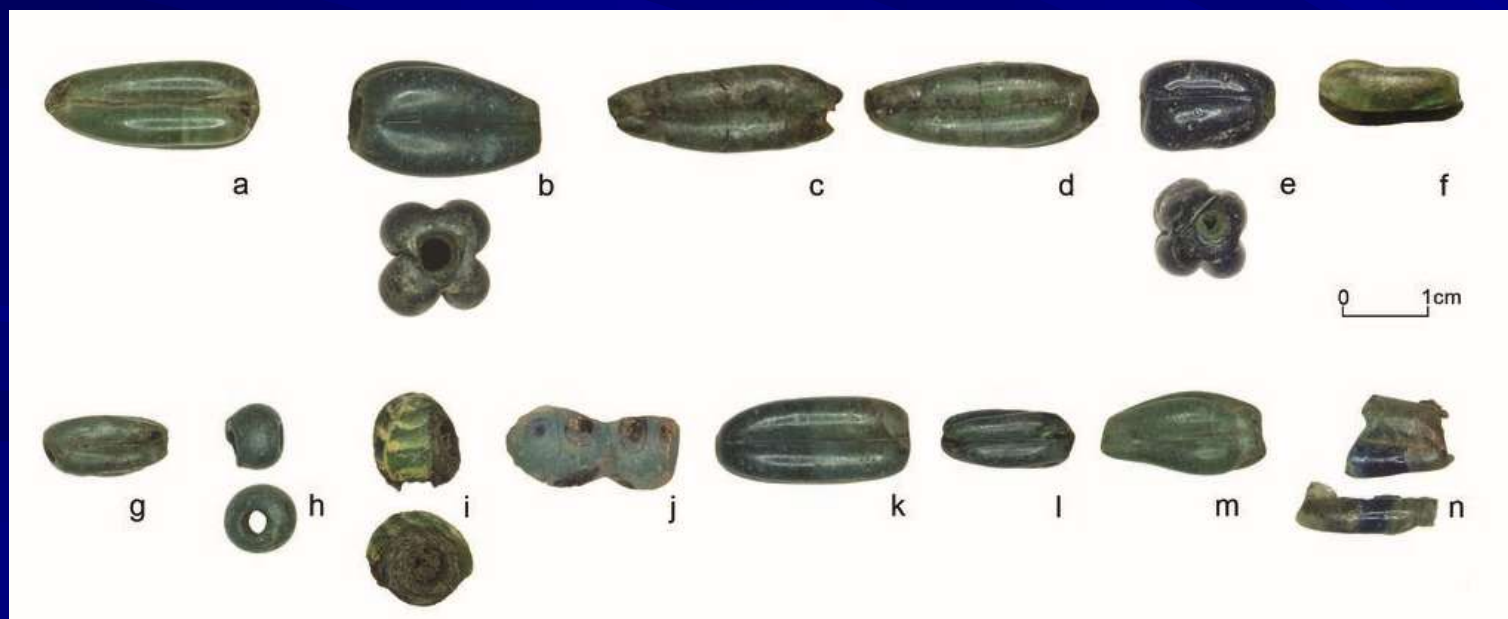

Foto J. Marounek, <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/media.archeologicky-atlas.cz/production/image/2015/03/31/21/08/06/932/file.jpg>

<https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/media.archeologicky-atlas.cz/production/image/2015/03/31/21/09/16/282/file.jpg>

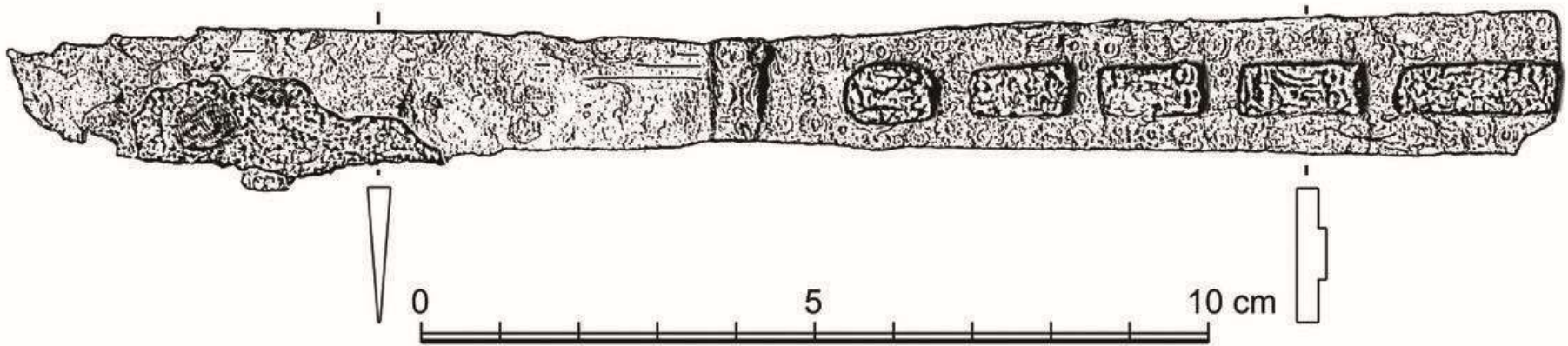
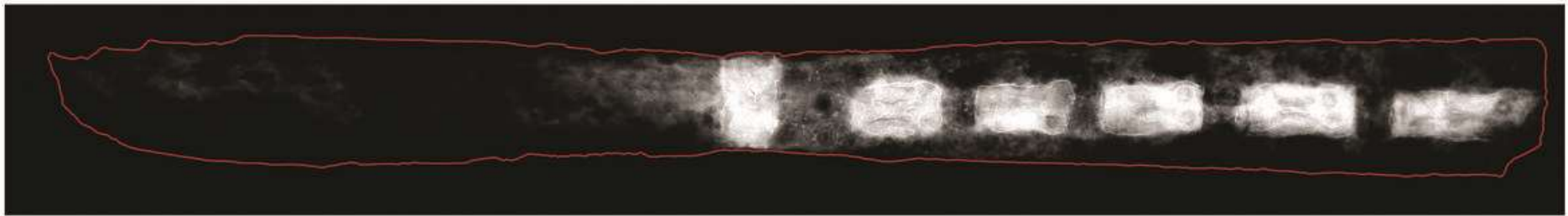
Skleněné korálky (náhrdelníku) z raněstředověkých hrobů v okolní aglomeraci

<https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/media.archeologicky-atlas.cz/production/image/2015/03/31/21/09/04/897/file.jpg>

Levý Hradec

Železný nůž s výzdobou, pocházející z hrobu v aglomeraci

Budeč – jedno z původních center malé přemyslovské domény ?

- ostrožna nad Zákolanským a Týneckým potokem, cca 17 km SZ od Prahy
- výzkumy V. Krolmus, Z. Váňa, M. Šolle a A. Bartošková (provedla i revizi)
-
- opevnění již v ml. době bronzové (knovízská k.)
- 9. stol. na zbytcích ... vystavěna **1. RS hradba**
- **dvoudílné hradiště:**
- **akropole** (cca 3 ha, délka hradby cca 700 m)
- **přelom 9./10. stol. – rotunda sv. Petra**
 - kolem 56 hrobů z 1. poloviny 10. stol. (náušnice, gombíky, ostruhy)
- **nadzemní srubové (vč. podezívek) a kúlové stavby**
- **2. polovina 10. stol. – 2. hradba + kostel Narození Panny Marie**
- **Na Týnici – hromadný hrob 60 osob z průběhu 10. stol.**
 - patrně souvisí se zánikem dvorce + překrytí pohřebiště u rotundy 2. fází hradby
 - **snad s převratem Boleslava I.**
- **přelom 10./11. stol. – 3. fáze hradby** (šířka až 11 m) s předsunutým příkopem
- **zánik hradby – konec 11. stol.**
- **Předhradí** (cca 19 ha, délka hradby cca 1,5 km) – doklady kostářské výroby + snad ještě další předhradí ?

Budeč

Vysvětlivky:

A – akropole;

B – předhradí;

C-D – předpoklád. předhradí

E – rotunda sv. Petra a Pavla

F – kostel Panny Marie

G – arch. zkoumaná poloha
Na kašně

H – poloha Na Týnici.

Budeč – půdorys kostela Panny Marie

Budeč –kostel sv. Petra a Pavla

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/24/Bude%C4%8D-zbytky-kostela2016.jpg/1024px-Bude%C4%8D-zbytky-kostela2016.jpg>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/82/Kostel_sv._Petra_a_Pavla.jpg/1024px-Kostel_sv._Petra_a_Pavla.jpg

Budeč – fotoplán kostela Panny Marie při AV v r. 1976

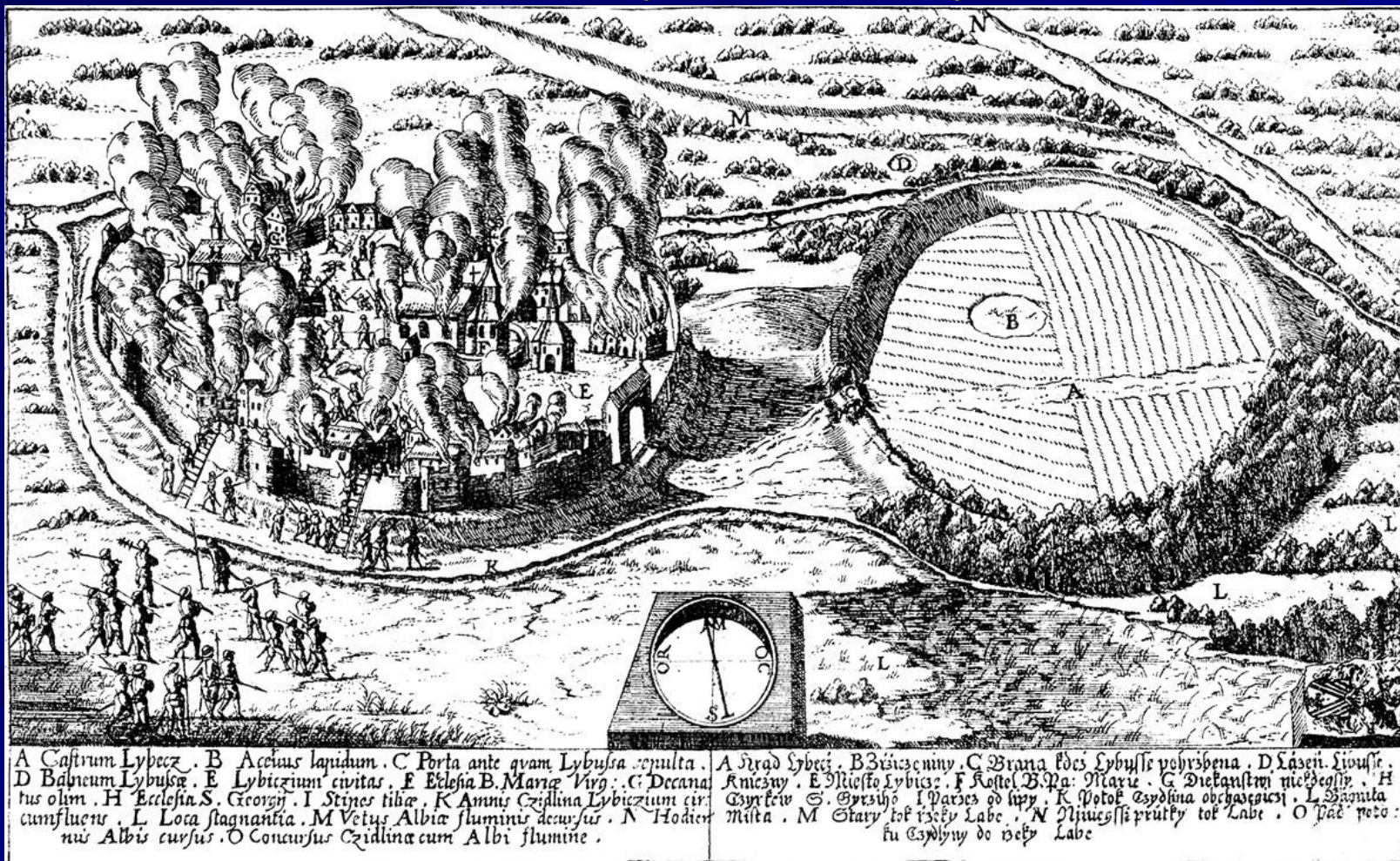
vedoucí výzkumu: <i>Dr. M. Šolle</i>	ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AVČR, LETENSKÁ 4, PRAHA 1
zaměřil: 15.7.1976 <i>J. Morávek</i> <i>J. Tájek</i>	BUDEČ, k.ú. Kováry, okr. Kladno
měřítko: 1: 50	Výzkum 1976: kostel P. Marie

Libice – sídlo Slavníkovců a Vršovců

- v ohybu Cidliny v trati „Na Hradě“, poblíž soutoku s Labe (okr. Nymburk)
- na trase z Prahy na SV do Slezska a k Baltu resp. na V na Olomoucko
- výzkumy J. Hellich, J.L. Píč, R. Turek, J. Princová-Justová, J. Mařík
- opevnění již v mladší d. bronzové

Přepadení Libice na rytině z 2. poloviny 17. století

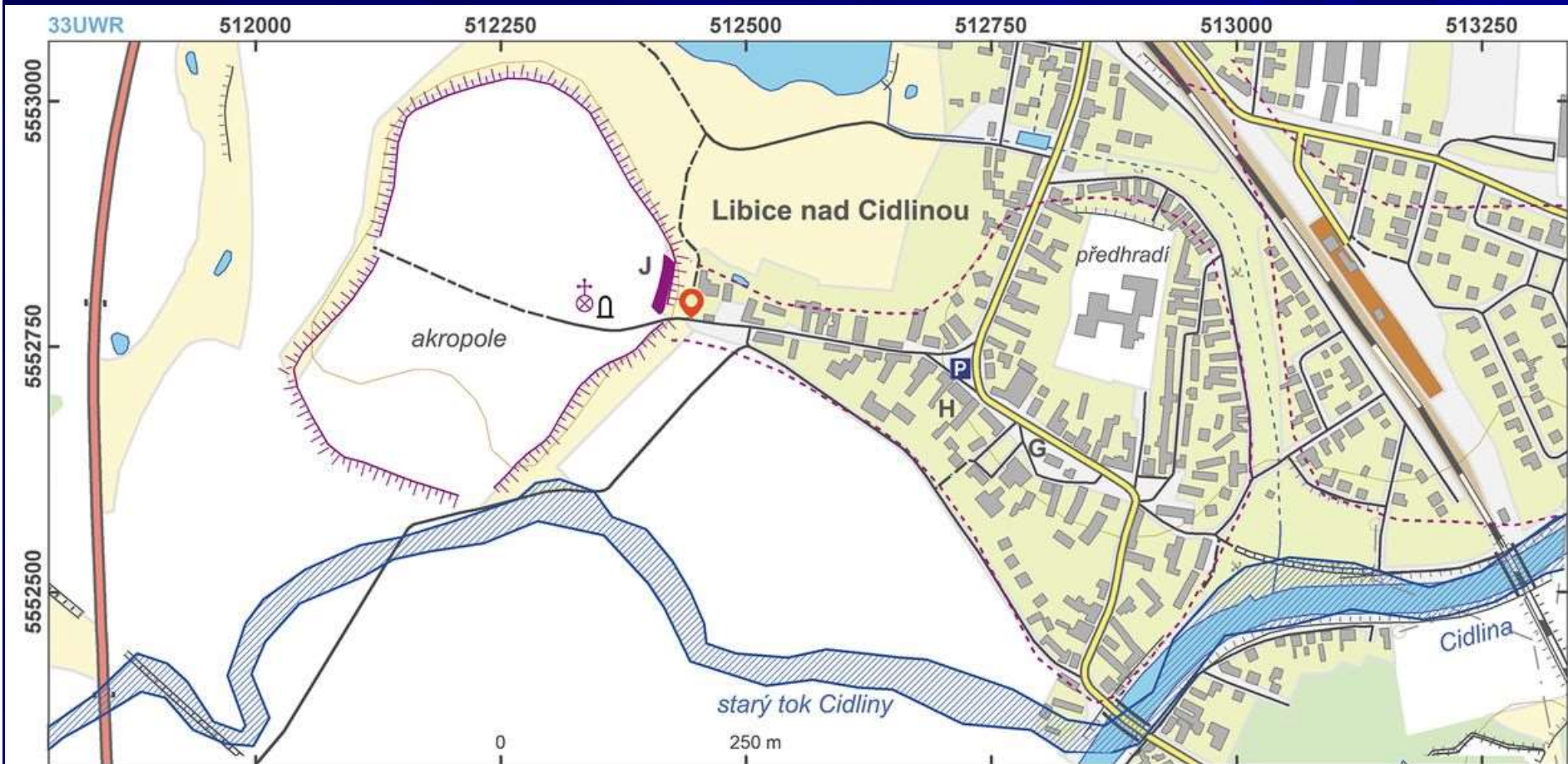

Libice – sídlo Slavníkovců a Vršovců

- 9. stol. - předměty blatnicko-mikulčického horizontu a karolinské
- **dvoudílné hradiště** na 2 „ostrovech“ či pahorcích (celkem 26 ha):
- **hradby** – v až 4 m + převýšení terénu cca 6 m (d = celkem 3 km)
 - dřevohliněná konstrukce s čelní opukovou zdí
 - **Z okraj** – **klešťovitá brána**, přestavována + **základy kamenné věže** (konec 10. stol.)
- Z část – oválná **akropole** (cca 11,5 ha)
 - **kolem pol. 10. stol.** – **palác a kostel** (stopy požáru)
 - **palác** – dřevěný na kamenné podezdívce
 - **kostel** – hlavní s půlkruhovou apsidou + příčná loď + dva přístavky
 - (**vychází ze saské otonské architektury**)
- importy pražské tvrdě vypálené keramiky, zlomek „polské“ nádoby s válcovitým hrdlem
- 70.-80. léta 10. stol. - **ražba mincí** (**LUIBUZ** + orel útočící na kořist + dýka s rukou)
- **předhradí** (dnešní obec, cca 14,6 ha)
 - **základy stavby s kamennou podezdívkou** (d > 22 m)
 - nález **stilu a akvamanile** v podobě beránka (**kostel či kněžský dům ?**)
 - **dominance srubových staveb**, rozmach v 10. stol.
- **28. září 995** – přepadení Slavníkovců
- **27. října 1108** – vraždění Vršovců (kastelána Božeje a syna Bořuta) Svatoplukem Ol.
- **1130** – poslední zmínka

Libice nad Cidlinou

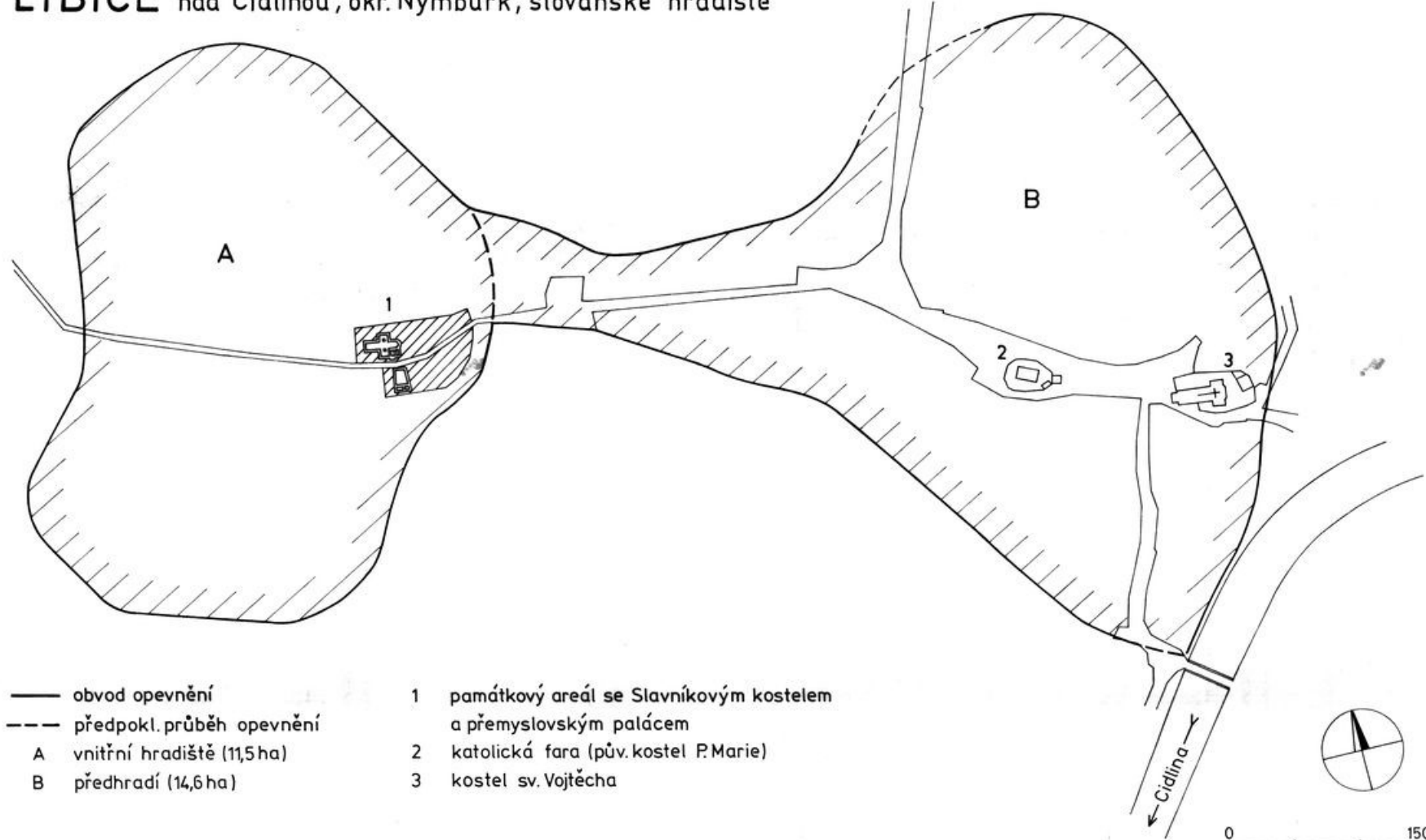
- A – akropole; B – předhradí;
- C, F – zázemí hradiště se sídlištními a hrobovými nálezy;
- D – zázemí hradiště s hrobovými nálezy;
- E – další sídlištní nálezy;
- G – fara, poblíž místa zázračného uzdravení sv. Vojtěcha;
- H – Pamětní síň s archeologickou expozicí na obecním úřadě;
- J – pozůstatek hradby.

Libice nad Cidlinou

p. Kocová 2013

LIBICE nad Cidlinou, okr. Nymburk, slovanské hradiště

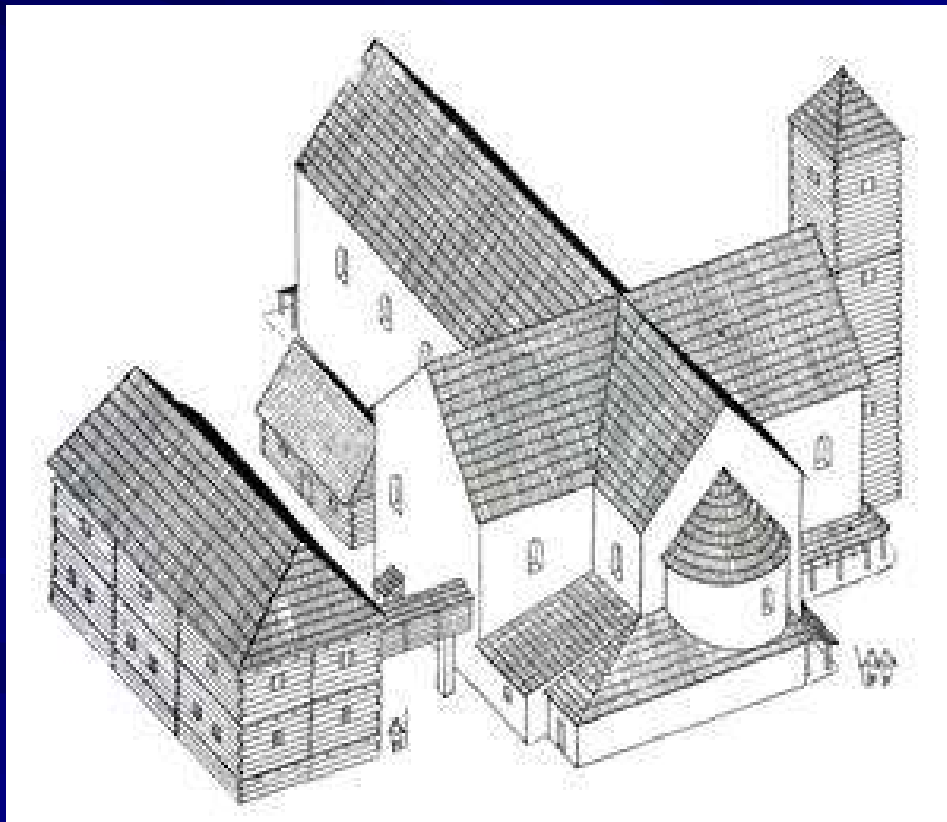

74 173106

Libice nad Cidlinou – kostel a palác na akropoli

Libice nad Cidlinou – rekonstrukce kostela a paláce

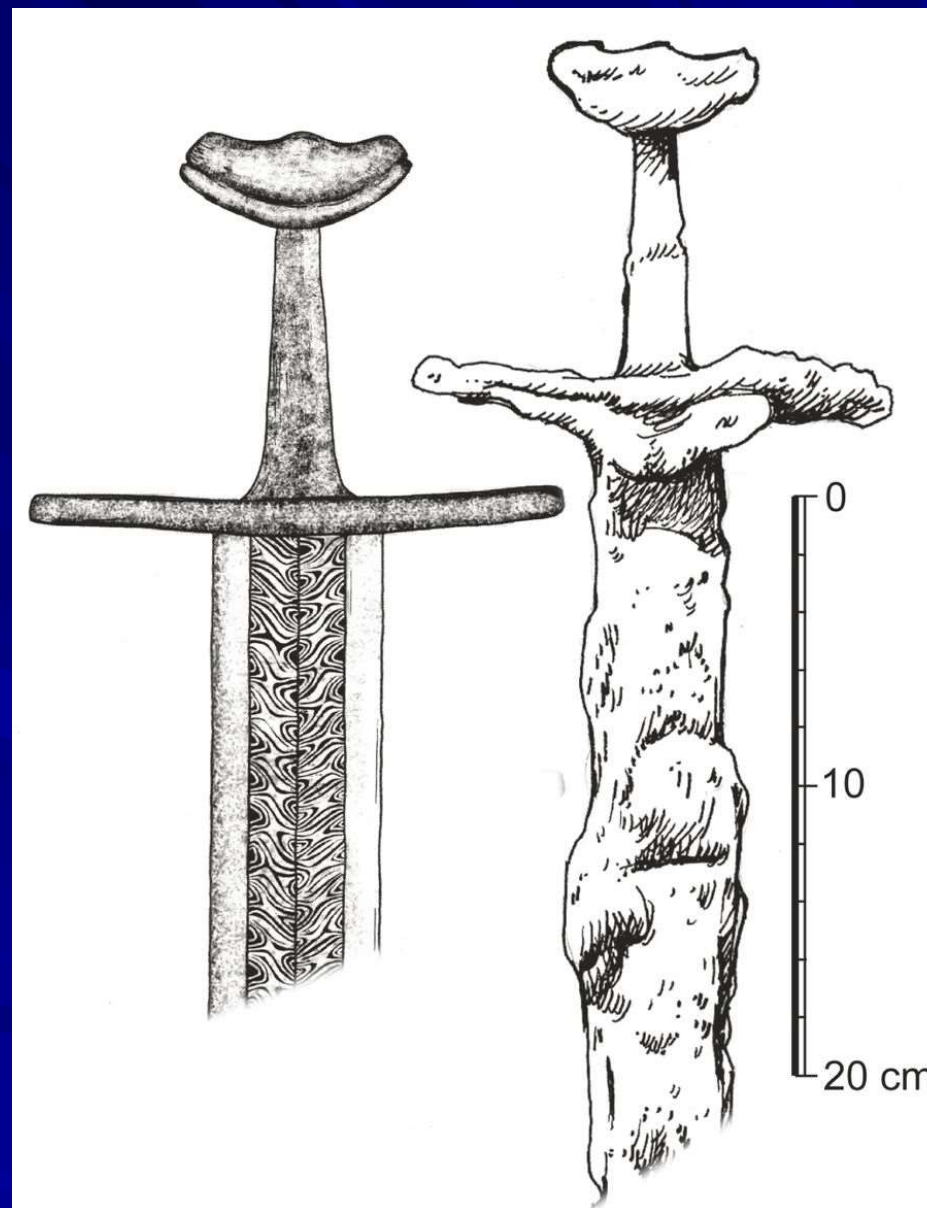
Libice nad Cidlinou

Zlomek nápisové kamenné stély,
nalezené v blízkosti kostela na akropoli

Mařík 2012; <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/media.archeologicky-atlas.cz/production/image/2015/04/01/09/17/50/351/file.jpg>

Meč s čepelí z damascénské oceli z
pohřebiště v aglomeraci hradiště.

Mařík, 1999; <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/media.archeologicky-atlas.cz/production/image/2015/04/01/09/17/45/473/file.jpg>

Denár Š 60 Slavníkovce Soběslava (před r. 995).

Libice nad Cidlinou

Část ze slavníkovských denárových ražeb do roku 995.
Číslování podle katalogu J. Šmerdy (1996).

Libice nad Cidlinou

Zlatý prsten nalezený na akropoli při povrchovém průzkumu 2013

Pražský hrad

- skalnatá ostrožna (Opyš) nad Vltavou, Jelením příkopem (roklí) podél potoka Brusnice, ... přístup od Z
- výzkumy I. Borkovský, J. Frolík
- 9. století:
 - 1. příkop
 - pohřebiště z 2. poloviny 9. stol. (III. nádvoří) - zde hrob bojovníka s mečem, sekerou, dýkou, nožem, křesací soupravou, Fe břitvou, dřevěným vědrem)
 - 1. kostel Panny Marie
- Spytihněv I. (895 - 905/915) – zahájil opevňování (příkop mezi Hradčanským náměstím a 1. nádvořím + opevnění kolem kopce se strážnými věžemi – 3 z nich brány)
- Vratislav I. (905/915 - 921) – 2. kostel sv. Jiří
- Václav I. (921 – 929/935) – 3. kostel – rotunda sv. Víta (po r. 973 metropolitní biskupské sídlo)
- Spytihněv II. (1055-1061) – bazilika sv. Víta, sv. Václava a sv. Vojtěcha (trojlodní, z opuky, délka 70 m)
- Soběslav I. (1125-1140) – kamenné hradby (na Z mezi II. a III. nádvořím, zbývající Z část se stala předhradím)
- Přemysl Otakar I. (1197-1230) - přestavba

Pražský hrad - podhradí (Malá Strana)

- výzkumy
- **Malostranské nám.** (pozdější tržiště)
 - sporé počátky 7./8. stol. ... intenzivní osídlení 9. stol.
 - **příkop 1** (již před pol. 9. stol.) + **roštová hradba**
 - **příkop 2** (9./10. stol.) + vydřevená cesta k Vltavě + „**strategická stavba**“ se základem z dřevěných komor, vyplněných kamením a hlínou
 - **příkop 3** – (polovina 10. stol.) + rozšířené (cca 23m) vydřevěné prostranství v Mostecké ul. – zánik až před 1257
- zřejmě „boleslavské“ město ... osídlení jde jižně až přes opevnění
- srubové stavby, pokračuje funkce stavby
- **nestarší kostel - rotunda sv. Václava** - před pol. 12. stol.

Opevnění levobřeží Prahy v 10.-11. století

1 – nejstarší opevnění

2 – opevnění předhradí

3 – členění předhradí

4 – opevnění podhradí

5 – 1. rozšíření podhradí

6 – 2. rozšíření podhradí

7. Předpokládané opevnění
podél břehu Vltavy

8. Prostor nástupiště mostu

a – známé úseky DH hradeb

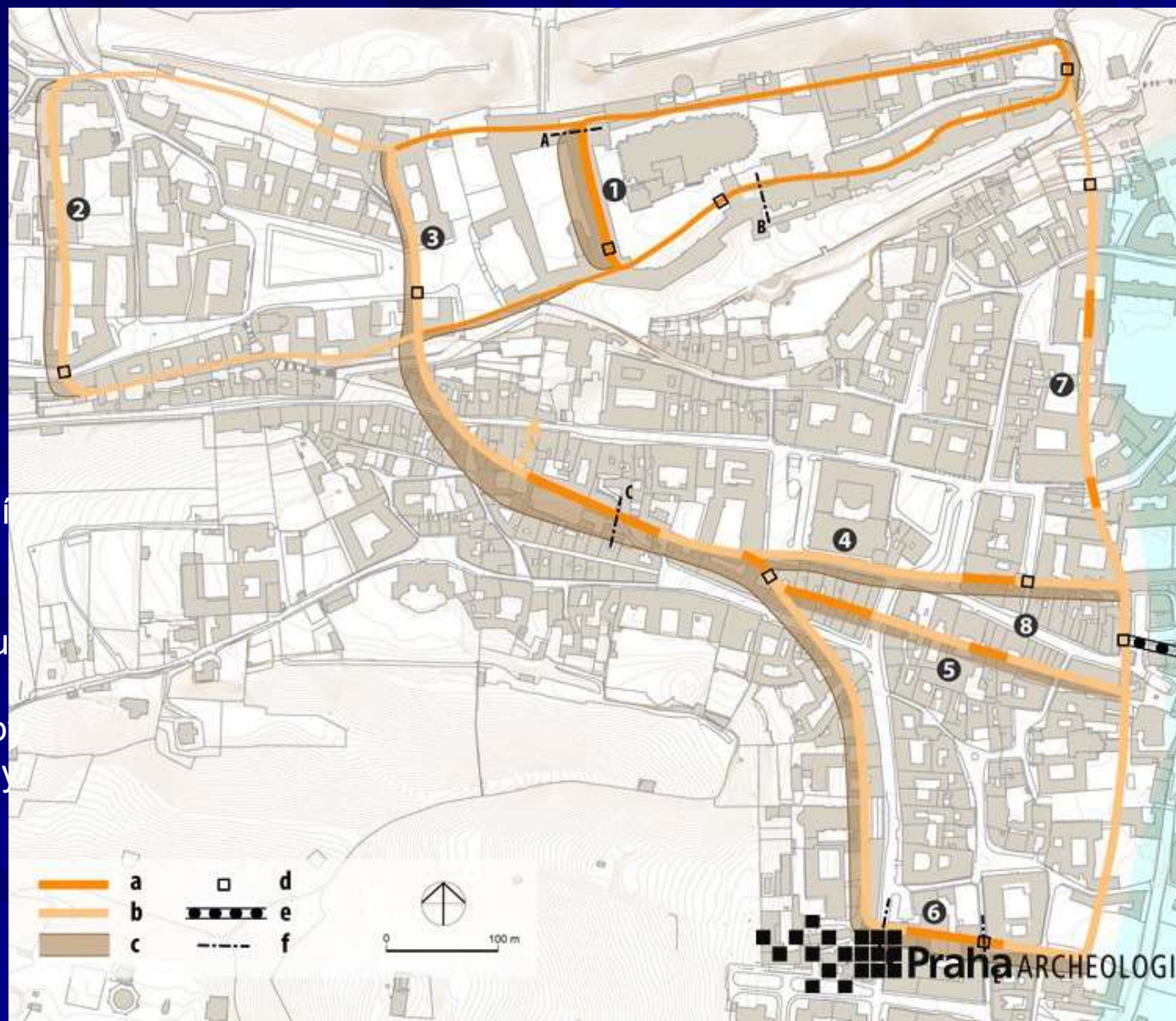
b – předp. úseky DH hradeb

c – známé a předp. úseky
příkopů

d – předp. brány

e – předp. dřevěný most

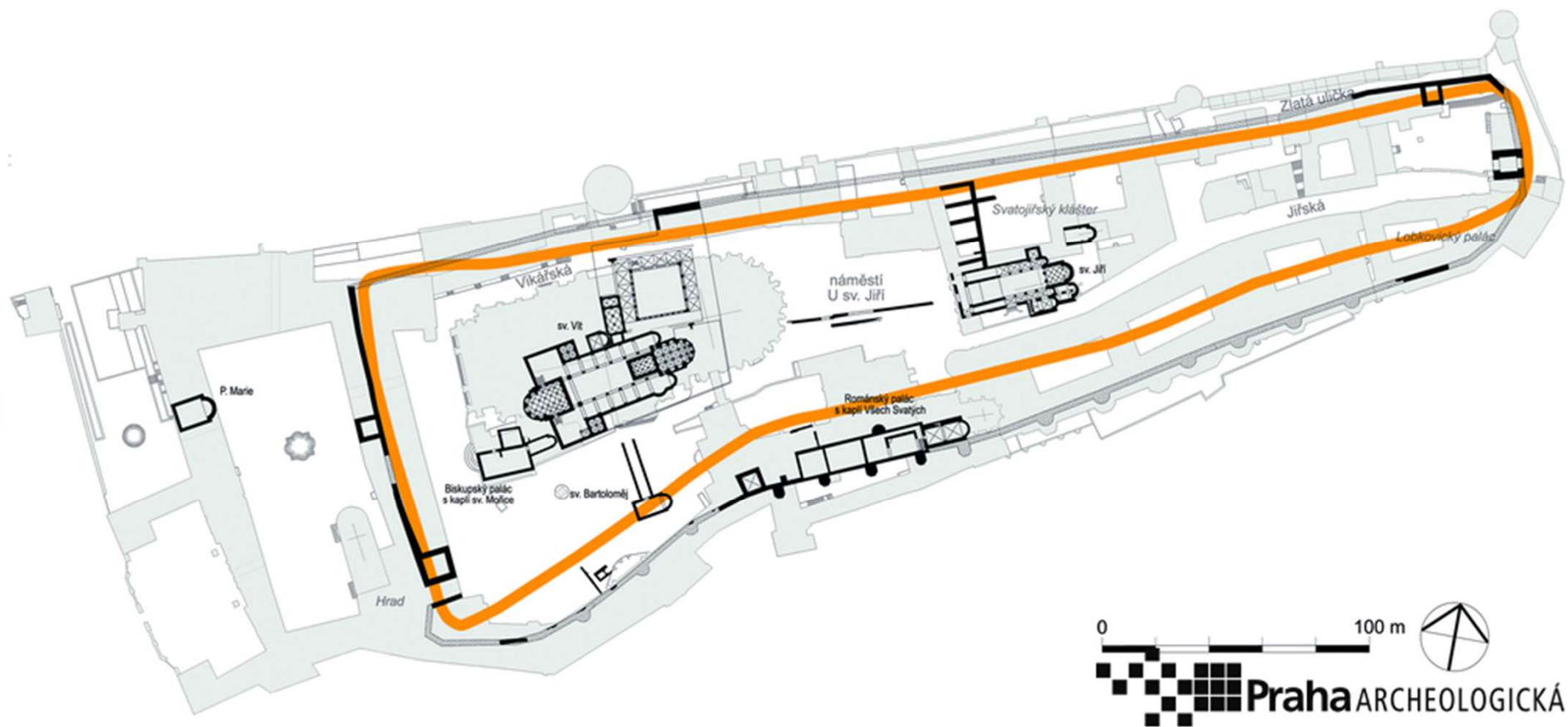
f – dokumentované řezy

Pražský hrad raněstředověký

Plně vyznačeny - viditelné části románské hradby vč. jižní stěny paláce (Dragoun 2002)

Oranžově – doplněný průběh románské dřevohliněné (DH) hradby.

Pražský hrad raněstředověký

S trakt – 2 fáze RS opevnění:

1. vlevo dolů - torzo dřevohliněného valu s roštovou konstrukcí a čelnou kamennou zdí
2. nahoře - torzo mladší opukové hradby

Pražský hrad raněstředověký

S trakt – 2 fáze RS opevnění:

1. dolů - torzo dřevohliněného valu s roštovou konstrukcí a čelnou kamennou zdí
2. vlevo – torzo mladší opukové hradby

Pražský hrad raněstředověký

Dochovaný úsek **čelní zdi nejstarší DH hradby** pod 3. nádvořím Pražského hradu (Foto M. Semerád, ARUB).

Pražský hrad raněstředověký

3. Nádvoří Pražského hradu – 2 fáze RS opevnění:

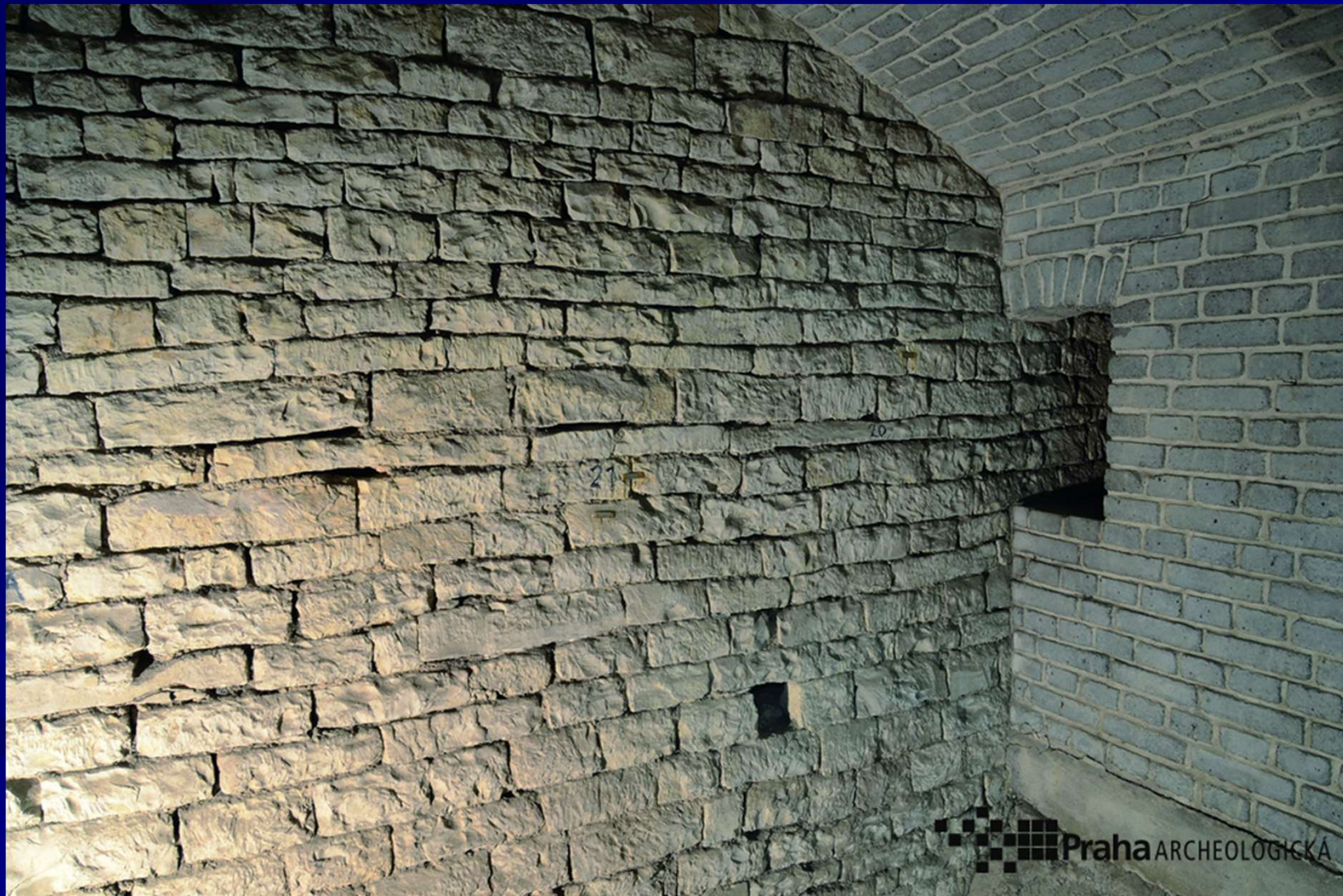
- vzadu – čelní stěna DH hradby z 10. stol.
- vepředu – zbytky komorové výstuže náspu při čelní stěně mladší hradby

(foto I. Boháčová 1998, ARUB)

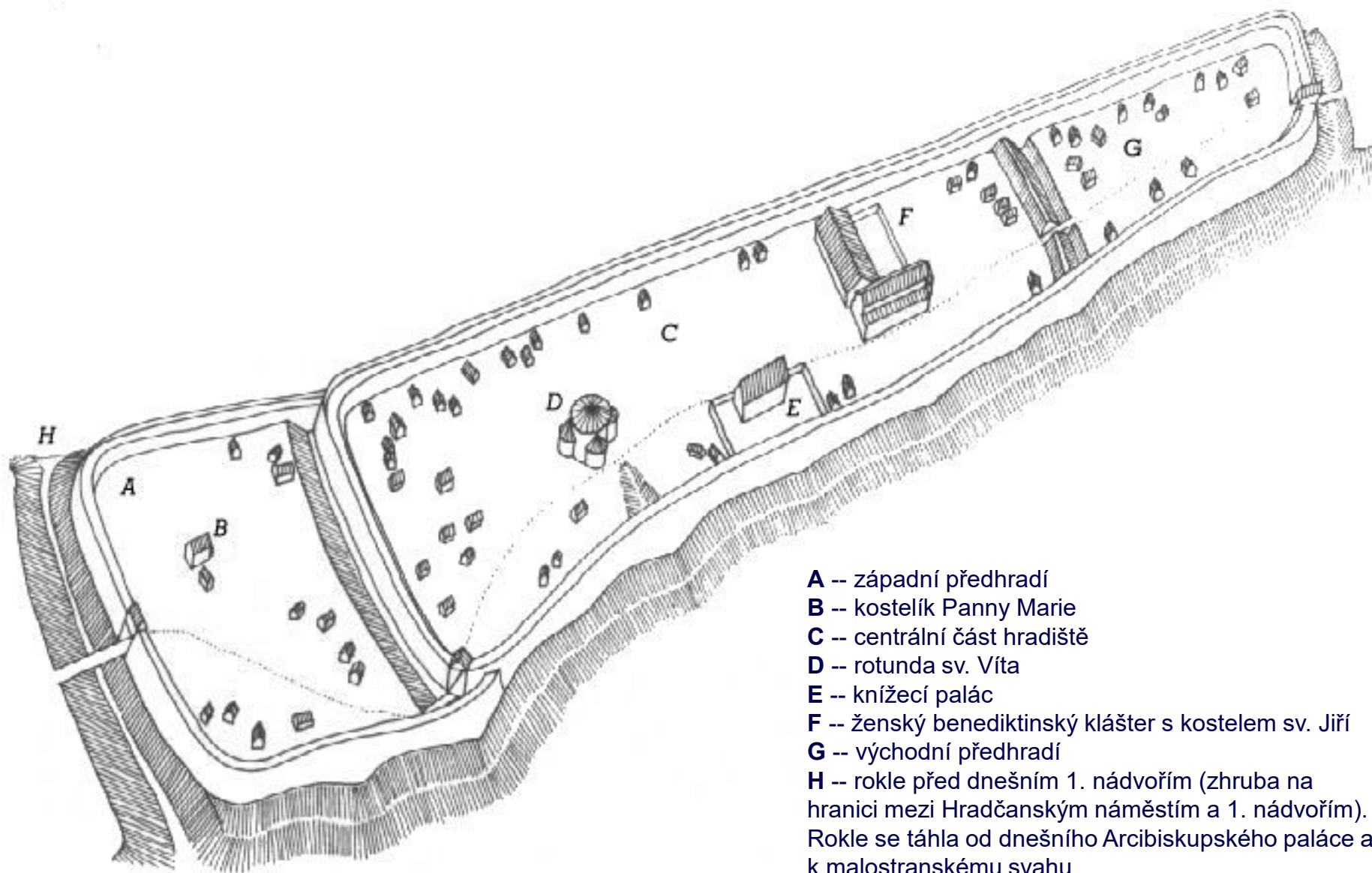
Pražský hrad raněstředověký

3. Nádvoří Pražského hradu: detail kvádříkového zdiva románské hradby.
(foto Z. Káčerová 2014)

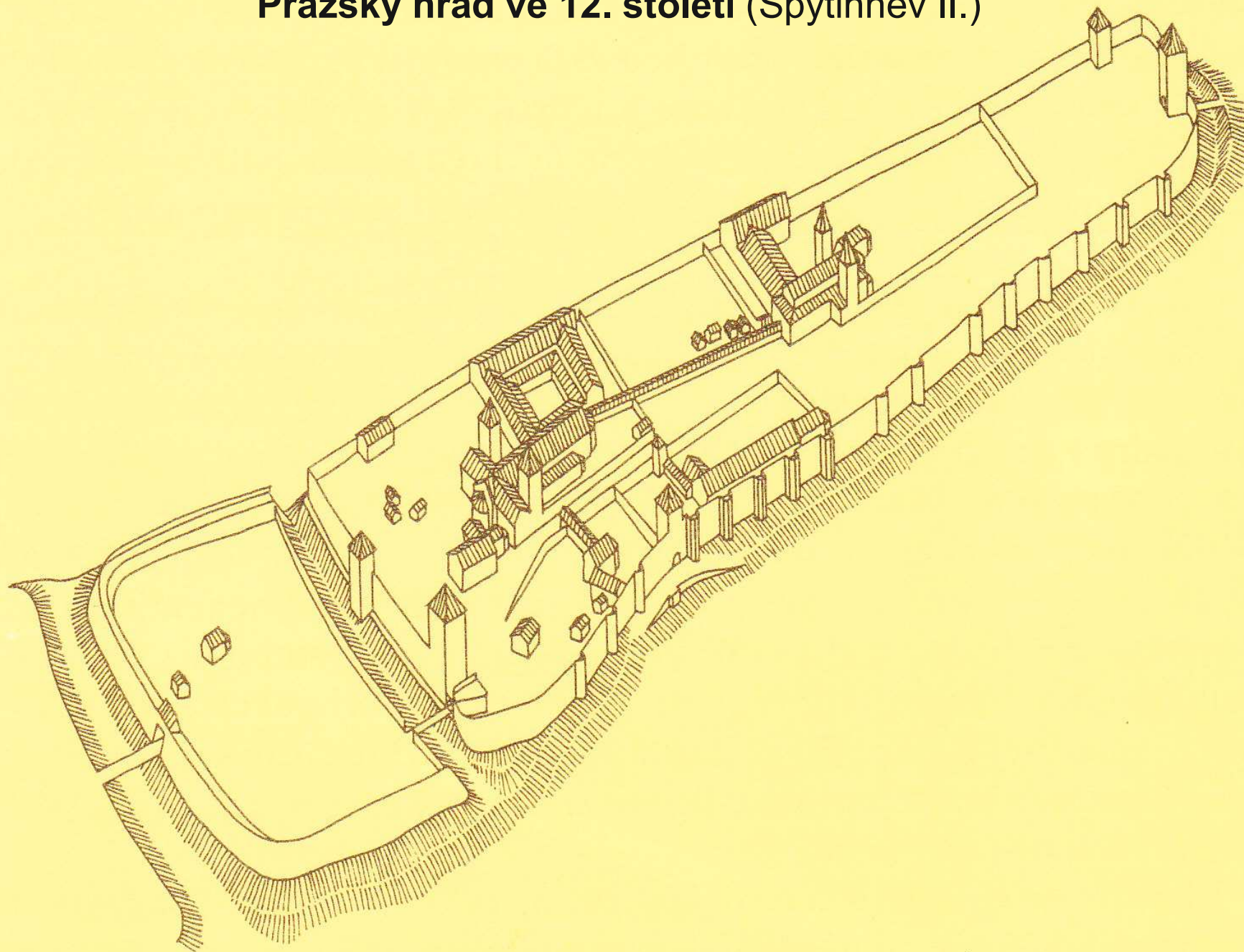
Pražský hrad na konci 10. století (Boleslavovský)

Pražský hrad na konci 10. stol.

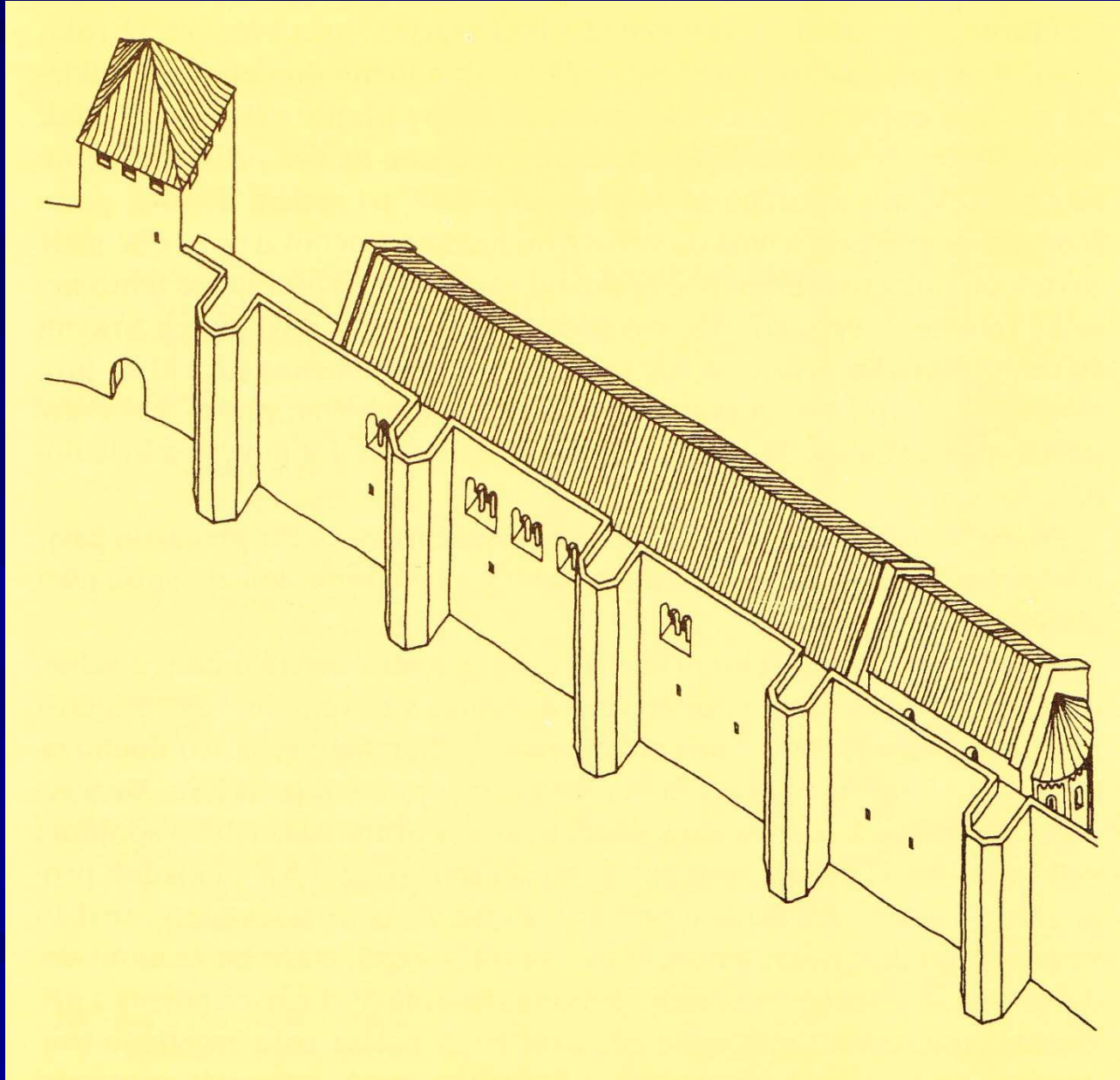
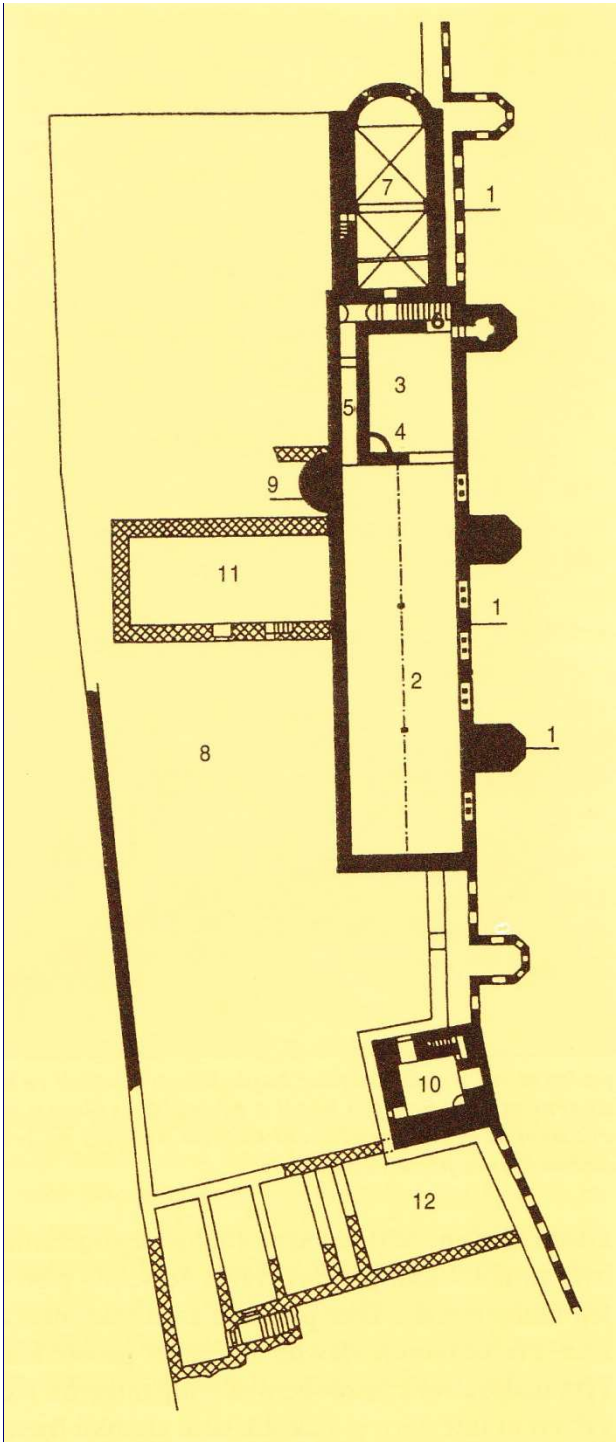
- A -- západní předhradí
- B -- kostelík Panny Marie
- C -- centrální část hradiště
- D -- rotunda sv. Víta
- E -- knížecí palác
- F -- ženský benediktinský klášter s kostelem sv. Jiří
- G -- východní předhradí
- H -- rokle před dnešním 1. nádvořím (zhruba na hranici mezi Hradčanským náměstím a 1. nádvořím). Rokle se táhla od dnešního Arcibiskupského paláce až k malostranskému svahu.

Pražský hrad ve 12. století (Spytihněv II.)

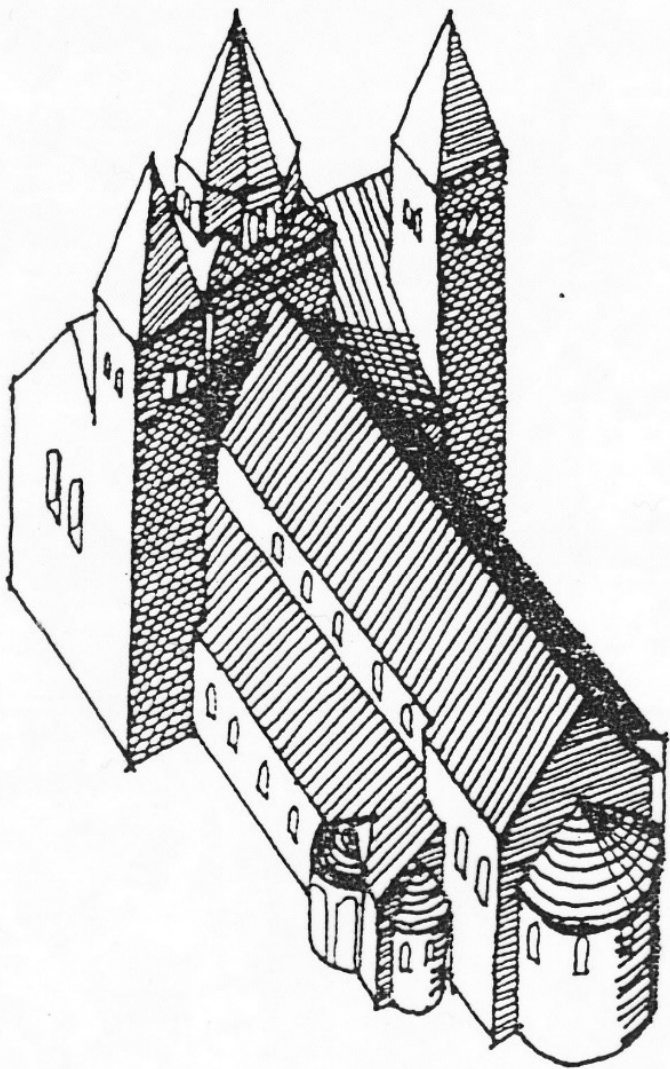

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

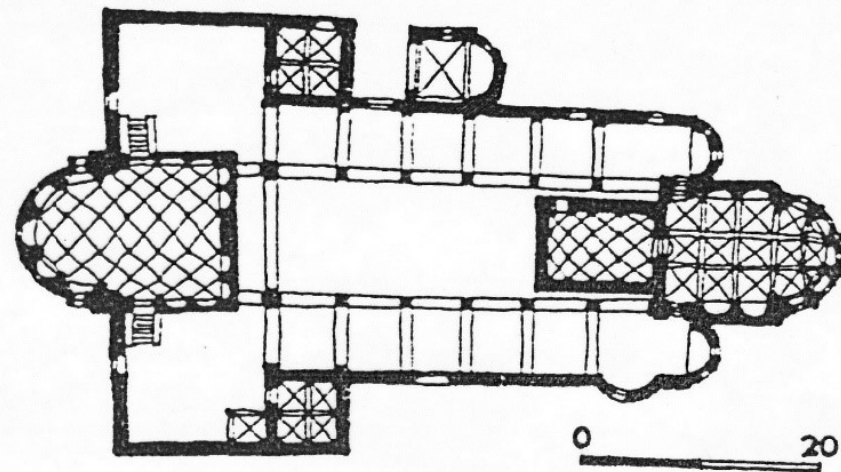

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

bazilika sv. Víta

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

- Pražský hrad, basilika sv. Jiří od 10. století, presbytář 12. století

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

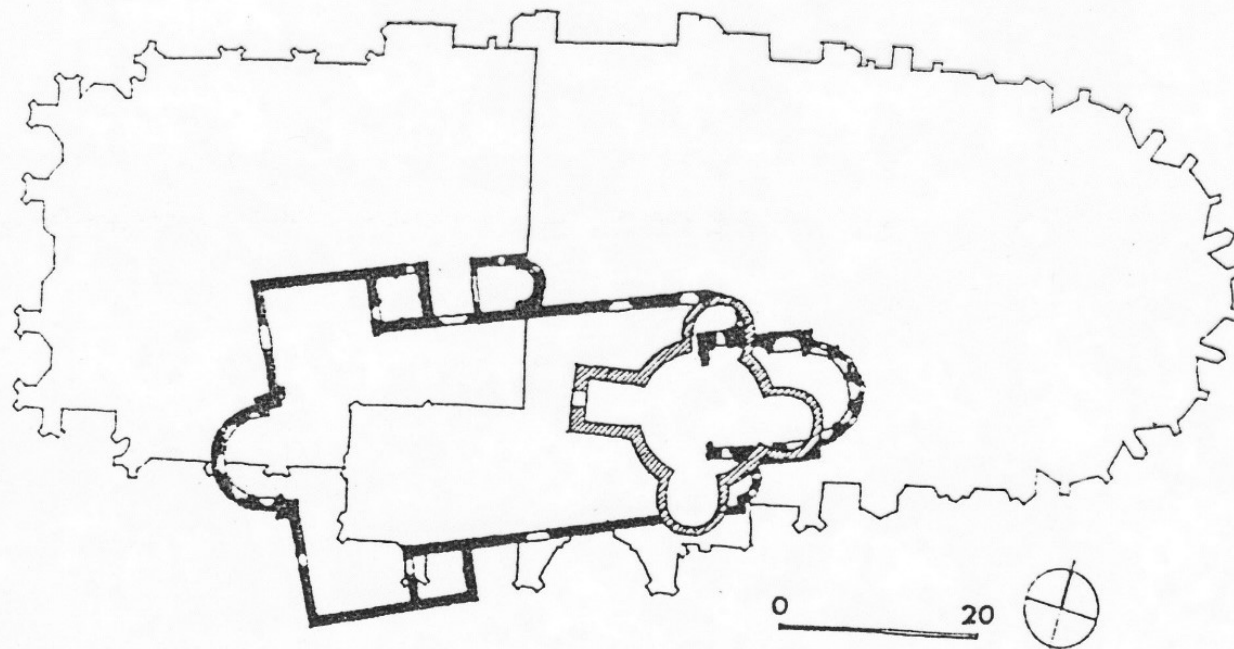

- Pražský hrad, Spytihněvova basilika, 2. pol. 11. století, sloupek ze západní krypty (sklonek století)

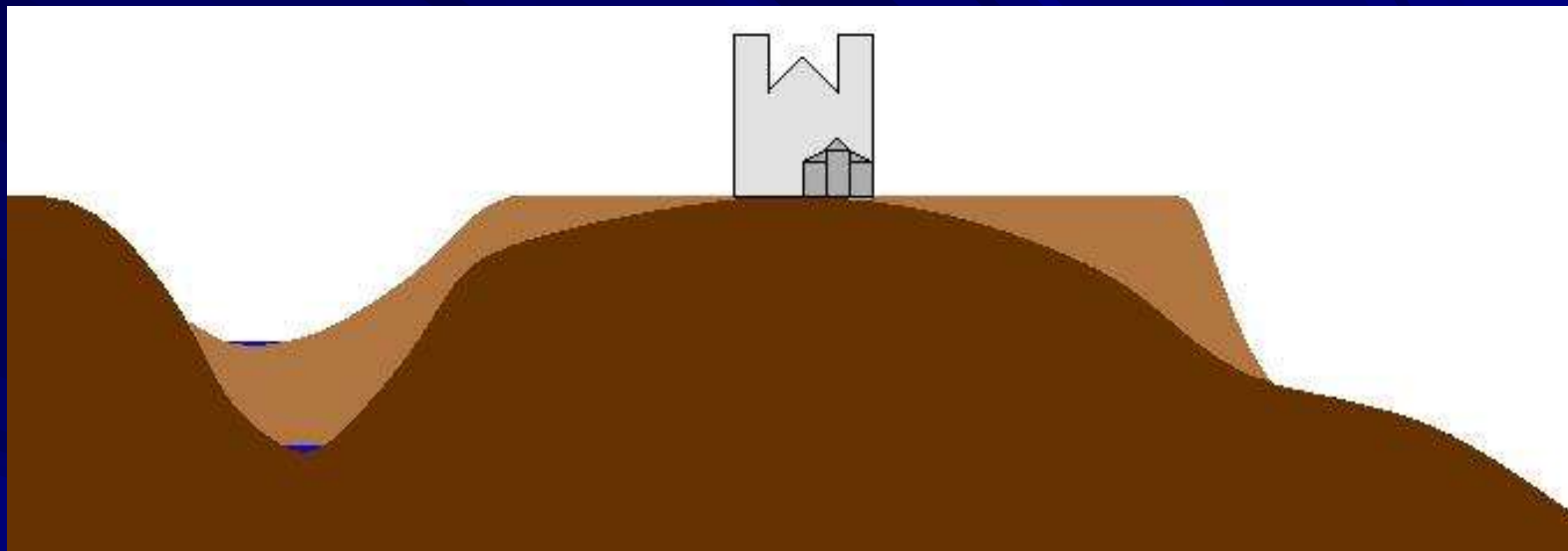
Praha – bazilika sv. Víta

výškové a půdorysné srovnání se současnou katedrálou

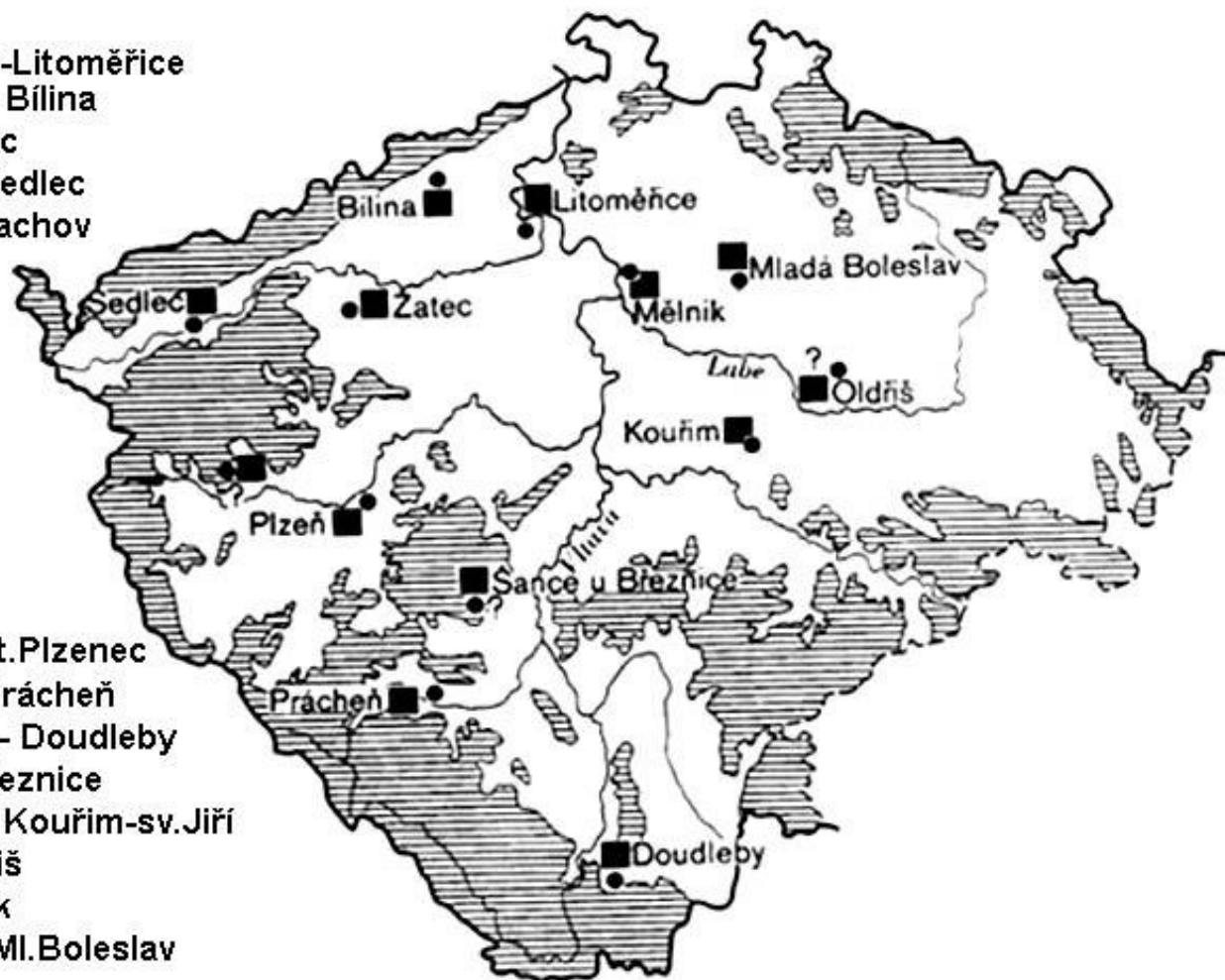
Praha na konci 10. století

Profil území Pražského hradu v pohledu od západu k východu.
Původní profil terénu někdejšího hradiště je vyznačen tmavohnědou barvou.
Současný terénní profil, zvýšený navážkou, je světlehnědý.
Velmi schematicky je načrtnuto umístění svatovítské rotundy a dnešní katedrály.

Hradská soustava

V.Žernoseky-Litoměřice
Zabrušany - Bílina
Rubín - Žatec
Tašovice - Sedlec
Bezemín - Tachov

Bukovec - St.Pízenec
Němětice - Prácheň
Braníšovice - Doudleby
Počaply - Březnice
St. Kouřim - Kouřim-sv.Jiří
Libice - Oldřiš
Pšov - Mělník
Chloumek - Ml.Boleslav

*Správní hrady mladého přemyslovského státu (označeny čtverečky),
vystavěné v blízkosti starších hradišť (černá kolečka). Nové hrady tak mohly
využít hospodářského zázemí původních center, jejich vybudováním byl však dán
jasný signál o změně politické a mocenské situace.*

Románská architektura v českých zemích

(přelom 9./10. stol. – pol. 13. stol.)

- rozvíjení velkomoravské architektury:
 - **rotundy s apsidou** (červeně nedochované)
 - Levý Hradec – sv. Klimenta, Budeč – sv. Petra a Pavla, **Pražský hrad – sv. Vít** (4 apsidy), **Vyšehrad – sv. Jana Evangelisty**, St. Plzeň – sv. Petra, Znojmo – sv. Kateřiny
 - **baziliky** (jednoduché i vícelodní, významné kostely se svolením papeže)
 - Pražský hrad – sv. Jiří, Pražský hrad – sv. Víta, sv. Václava a sv. Vojtěcha, Vyšehrad – sv. Vavřince, St. Boleslav – sv. Václava, Litoměřice – sv. Štěpána
 - **jednoduché kostely** (zpravidla s pravoúhlým půdorysem)
 - Pražský hrad – Panny Marie, Budeč – Panny Marie, Libice (saský otonský vliv), Vyšehrad – sv. Klimenta
 - „panské“ **tribunové kostely** (pol. 11. stol. - počátky služební šlechty – pozemky a dvorce)
 - Hostivař, Dobřichov, Čáslav – sv. Michala
 - **objeví se i rotunda** – P - Nové Město – sv. Longina na Rybníčku, Krušina (dn. Pankrác) – sv. Pankráce, Týnec n. Sázavou,

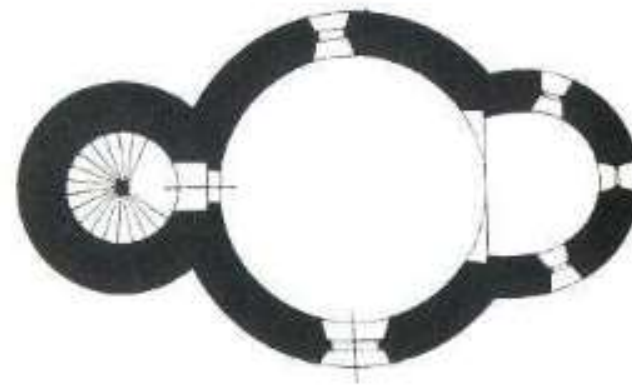
Starý Plzenec – rotunda sv. Petra a Pavla (konec 10. stol., příp. později ?)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f2/Rotunda_svat%C3%A9ho_Petra_a_Pavla_%28Star%C3%BD_Plzenec%29_1.JPG/800px-Rotunda_svat%C3%A9ho_Petra_a_Pavla_%28Star%C3%BD_Plzenec%29_1.JPG

Říp – rotunda s. Jiří

- pův. asi ze 2. čtvrtiny 11. stol. (cca 1039 ?)
- **1126** – Soběslav I. po bitvě u Chlumce opravil a přistavil západní věž (zasvěcení známo až z 16. stol.)

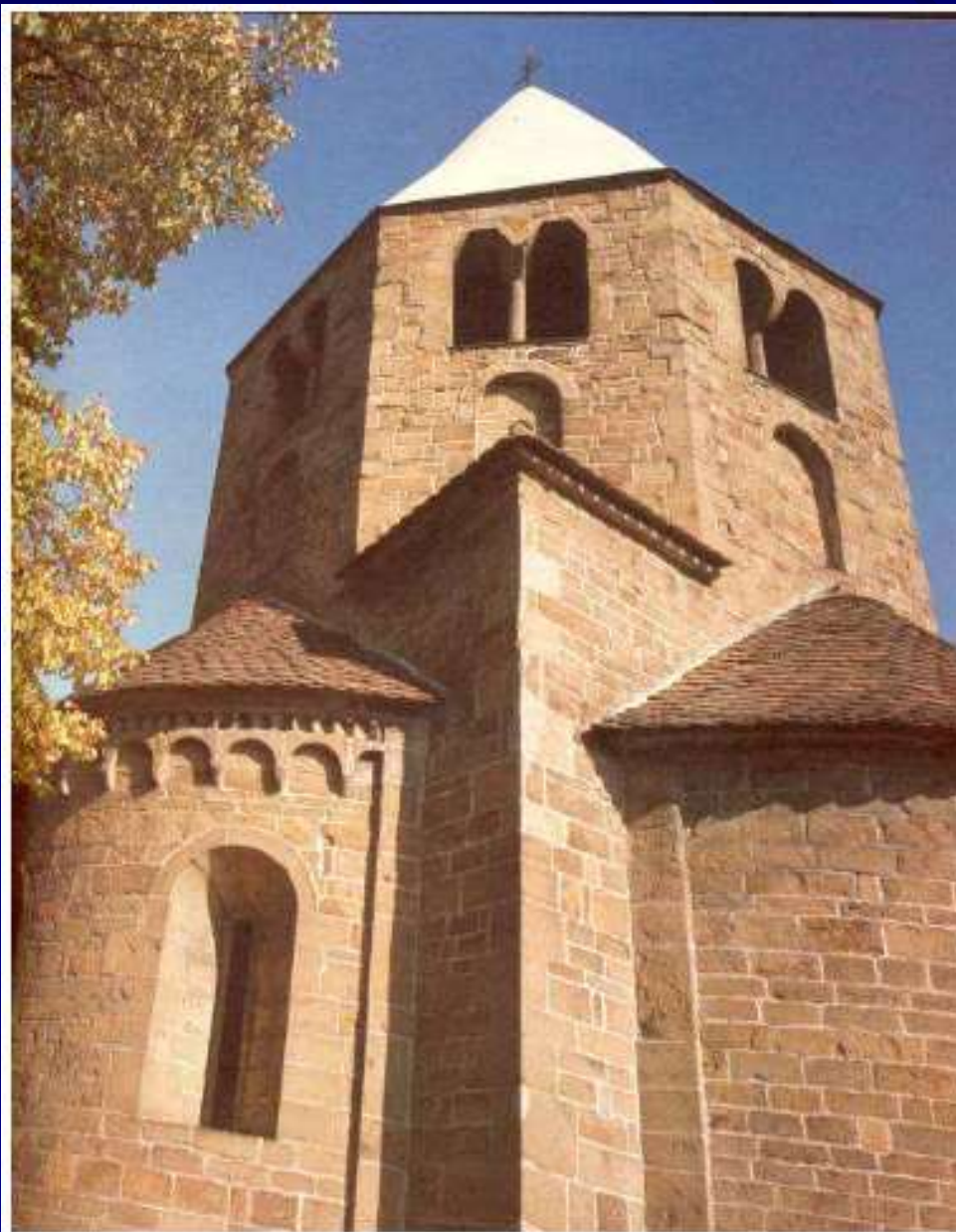

<https://udu.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/166/2021/03/34-Romanska-architektura-v-ceskych-zemich.pdf>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/74/Rutunda_svat%C3%A9ho_Ji%C5%99%C3%AD_s_horou_%C5%98%C3%ADp_01.JPG/800px-Rutunda_svat%C3%A9ho_Ji%C5%99%C3%AD_s_horou_%C5%98%C3%ADp_01.JPG

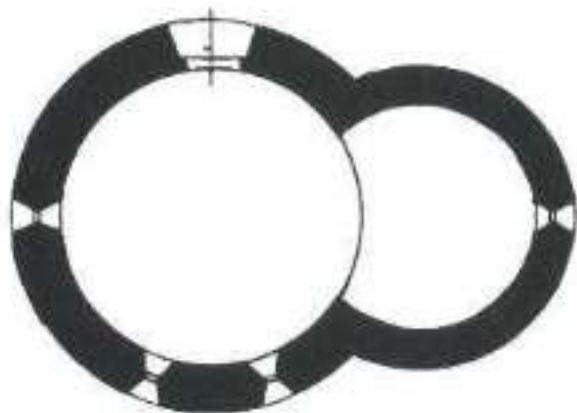
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/fc/%C5%98%C3%ADp_-_rotunda_svat%C3%A9ho_Ji%C5%99%C3%AD_2013_obr1.jpg/375px-%C5%98%C3%ADp_-_rotunda_svat%C3%A9ho_Ji%C5%99%C3%AD_2013_obr1.jpg

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

- **Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století**

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

- Znojmo, rotunda sv. Kateřiny, 2. čtvrtina 11. století

Sv. Jakub u Kutné Hory – kostel sv. Jakuba Většího (vysv. 1165)

- zal. **vdova Marie po Slaviborovi ze Švabenic**, která tímto snímala klatbu uloženou na Slavibora pro účast na přepadení olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka v roce 1145
- doložena oltářní autentikou sepsanou r. 1165 biskupem Danielem

- **obdélná loď s apsidálním závěrem a věží na Z**
- J strana zdobena **románskými plastikami**

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/71/Jakub%2C_kostel%2C_celkov%C3%BD_pohled.jpg/800px-Jakub%2C_kostel%2C_celkov%C3%BD_pohled.jpg

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4a/Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_v_Jakubu_u_Kutn%C3%A9_Hory_02.jpg/1024px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4a/Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_v_Jakubu_u_Kutn%C3%A9_Hory_02.jpg/1024px-Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_v_Jakubu_u_Kutn%C3%A9_Hory_02.jpg)

[Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_v_Jakubu_u_Kutn%C3%A9_Hory_02.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/4a/Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_v_Jakubu_u_Kutn%C3%A9_Hory_02.jpg)

Sv. Jakub u Kutné Hory – kostel sv. Jakuba Většího (vysv. 1165)

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Jakub v Jakubovi.jpg/800px-Jakub v Jakubovi.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Jakub_v_Jakubovi.jpg/800px-Jakub_v_Jakubovi.jpg)

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7d/Kostel svat%C3%A9ho Jakuba Star%C5%A1%C3%ADho v Jakubu u Kutn%C3%A9 Hory 07.jpg/800px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7d/Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_v_Jakubu_u_Kutn%C3%A9_Hory_07.jpg/800px-Kostel_svat%C3%A9ho_Jakuba_Star%C5%A1%C3%ADho_v_Jakubu_u_Kutn%C3%A9_Hory_07.jpg)

[Kostel svat%C3%A9ho Jakuba Star%C5%A1%C3%ADho v Jakubu u Kutn%C3%A9 Hory 07.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f5/Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg/800px-Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg)

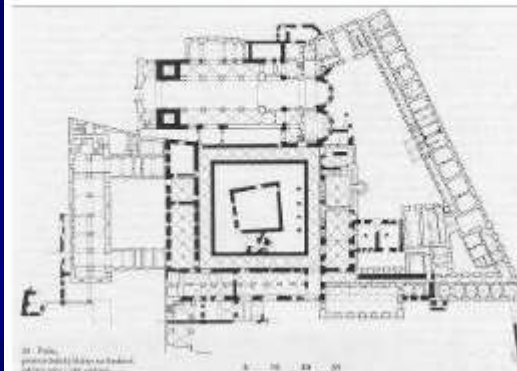
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f5/Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg/800px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f5/Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg/800px-Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg)
[Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f5/Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg/800px-Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloup_v_Jakubovi.jpg)

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

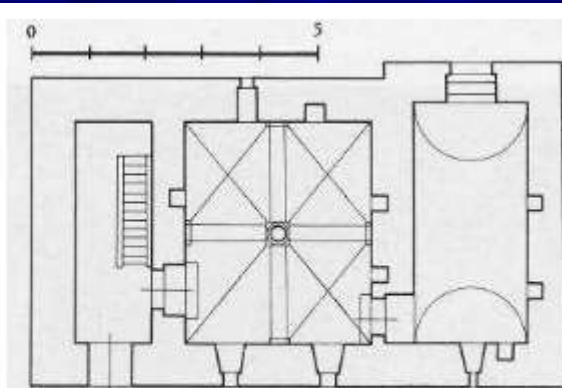
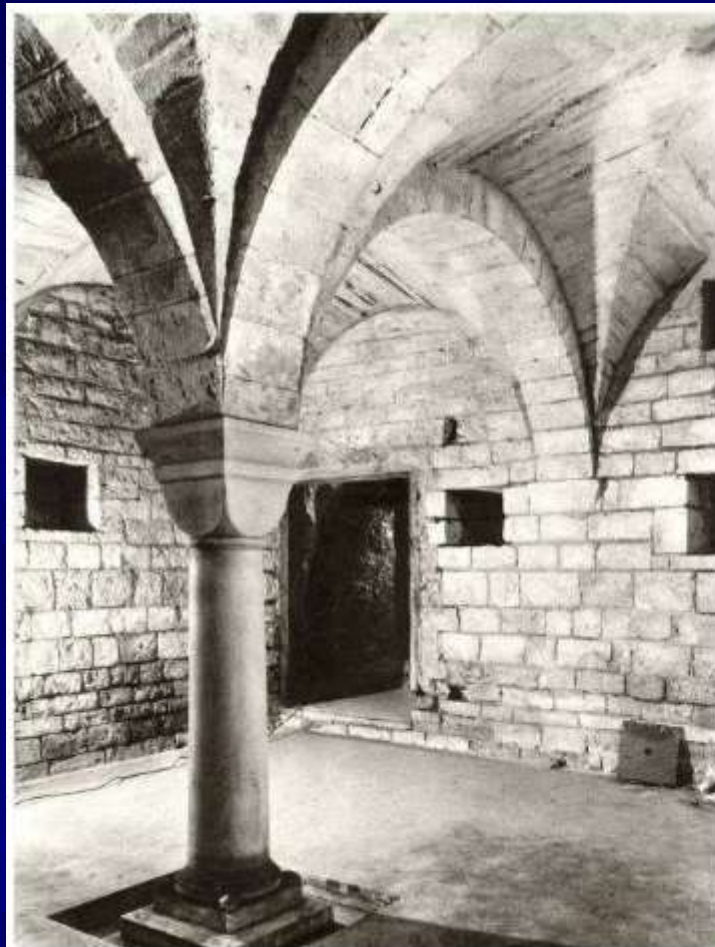
- Tismice, bazilika Panny Marie, druhá polovina 12. století

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

- Praha – Strahov, premonstrátský klášter, po 1140-1182, torzo dvoulodní síně v západním křídle

Praha – románská bazilika sv. Víta (Spytihněv II.)

- Praha, čp. 16/l 2. pol. 12. století

Praha – románské domy (rekonstrukce)

- domy **patricijů, cizích kupců** nebo **šlechticů ...?**
- **cca 63 domů** na Starém Městě pražském a na malé Straně
- postaveny na úzkých parcelách tak, že ponechávaly prostor pro průjezd
- **2 až 3-podlažní**, spodní podlaží zahloubeno (suterény), přízemí – obchodní prostory, patro – obytné)

Praha – románské domy (počátky kolem poloviny 12. stol.)

Praha – **Řetězová ul. 222/3** (palác pánů z Kunštátu a Poděbrad),
- přízemí a část 1. patra z 2. pol. 12. stol.

Praha – Andělská kolej

románský dům částečně zbořený při
pražské asanaci

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b1/Andelska_kolej_2.jpg/800px-Andelska_kolej_2.jpg

Praha – románské domy (rekonstrukce)

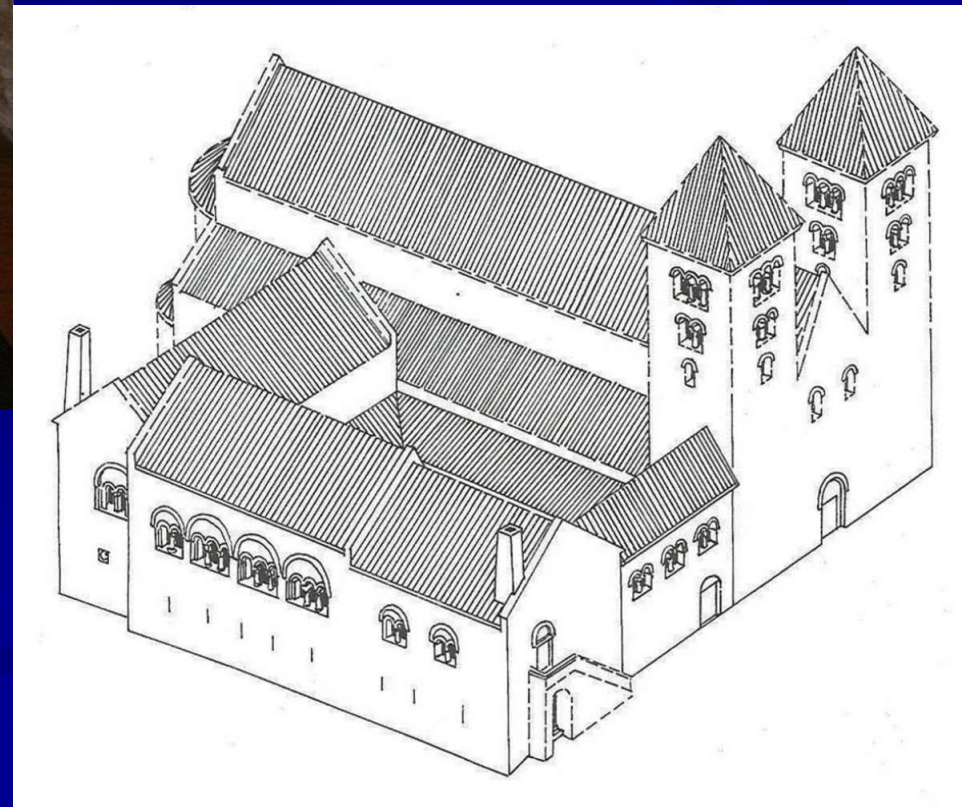
Olomouc – Přemyslovský aneb Zdikův palác

- kolem pol. 11. stol. – přestavba do kamene ... 1063 olomoucké biskupství
- 1131 – vysvěcen **kostel sv. Václava + budova kapituly + biskupský palác Jindřicha Zdika** (v úřadě 1126-1150) ...posléze sídlo knížete i biskupa
- hrad – cca 200 m x max. 80 m (největší po pražském) ... pozdější přestavby
- podoba před přestavbou v 19. stol.

Olomouc – Přemyslovský aneb Zdikův palác

- možné podoby baziliky s palácem

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a8/Zdikuv_palac7.jpg/1024px-Zdikuv_palac7.jpg

https://www.sepka-architekti.cz/DataBic/Library/Images/Full_060/c1006f8c6640eac4220f356c3133ec39_zdikuv-palac-1150.jpg

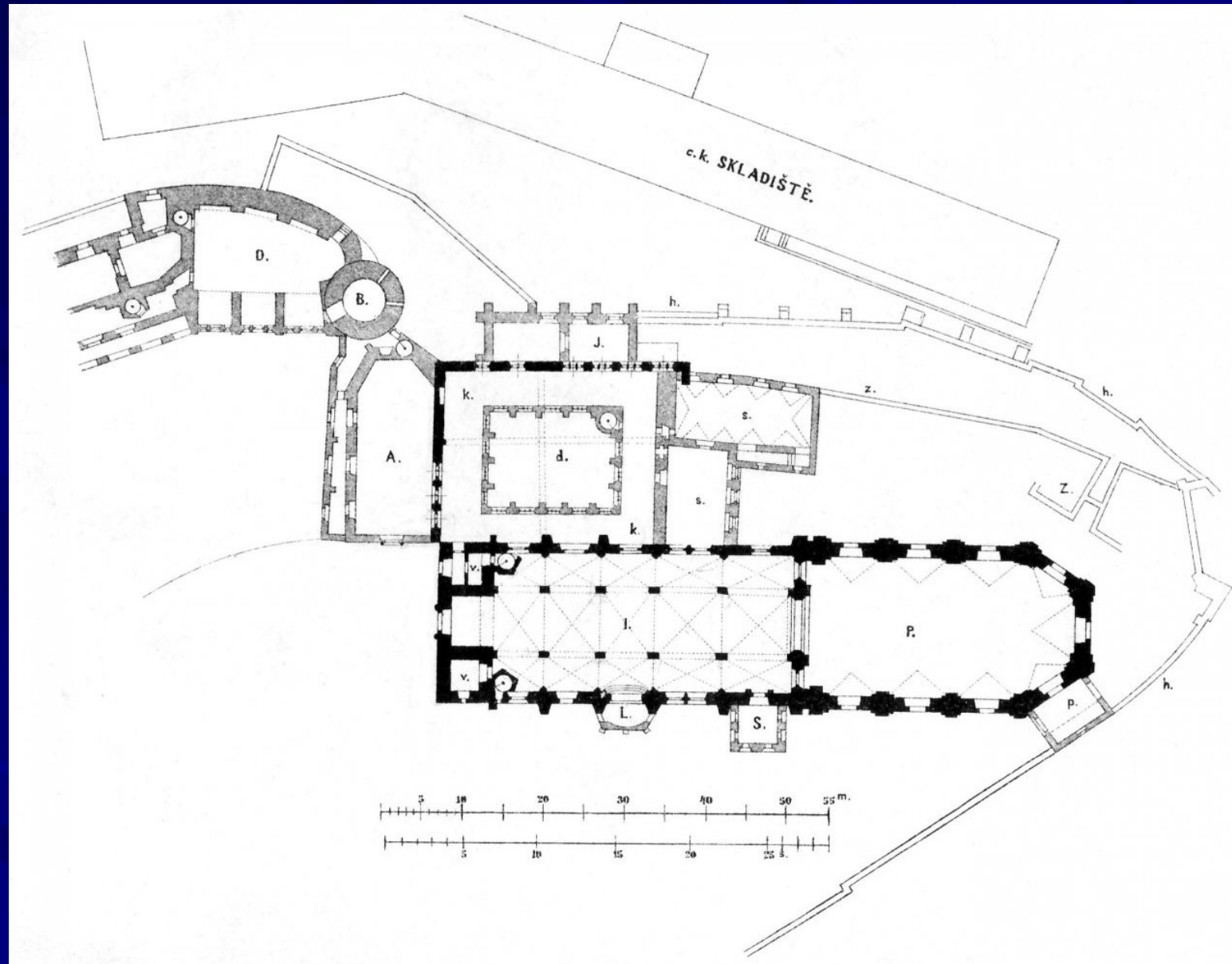
Olomouc – Přemyslovský aneb Zdíkův palác

- dochované románské části paláce

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/52/Olomouc%2C_Zd%C3%ADk%C5%AFv_pal%C3%A1c%2C_bo%C4%8Dn%C3%AD_%C4%8D%C3%A1st_%281%29.JPG/1024px-Olomouc%2C_Zd%C3%ADk%C5%AFv_pal%C3%A1c%2C_bo%C4%8Dn%C3%AD_%C4%8D%C3%A1st_%281%29.JPG

Olomouc – Přemyslovský aneb Zdikův palác

Roudnice n. L. – biskupský hrad

- skalnatý ostroh nad Labem - zal. biskup **Jindřich Břetislav** (80. léta 12. stol.)
- Pohlednice (oceloryt) kolem r. 1860

Roudnice n. L. – biskupský hrad

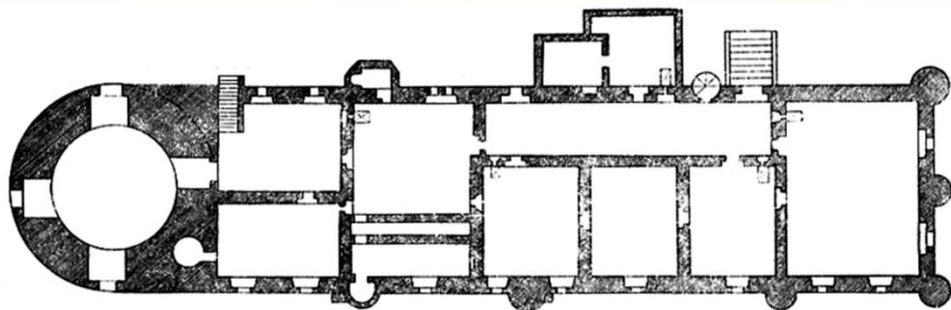
- skalnatý ostroh nad Labem - zal. biskup **Jindřich Břetislav** (80. léta 12. stol.)
- **obdélná palácová budova, nároží a průběh delších zdí zpevněn věžicemi**
- (připomíná **donjon**)
- v dochované části nad valenou klenbou sklepa – dvoulodní sál

Dnešní podoba zámku

Roudnice n. L. – biskupský hrad

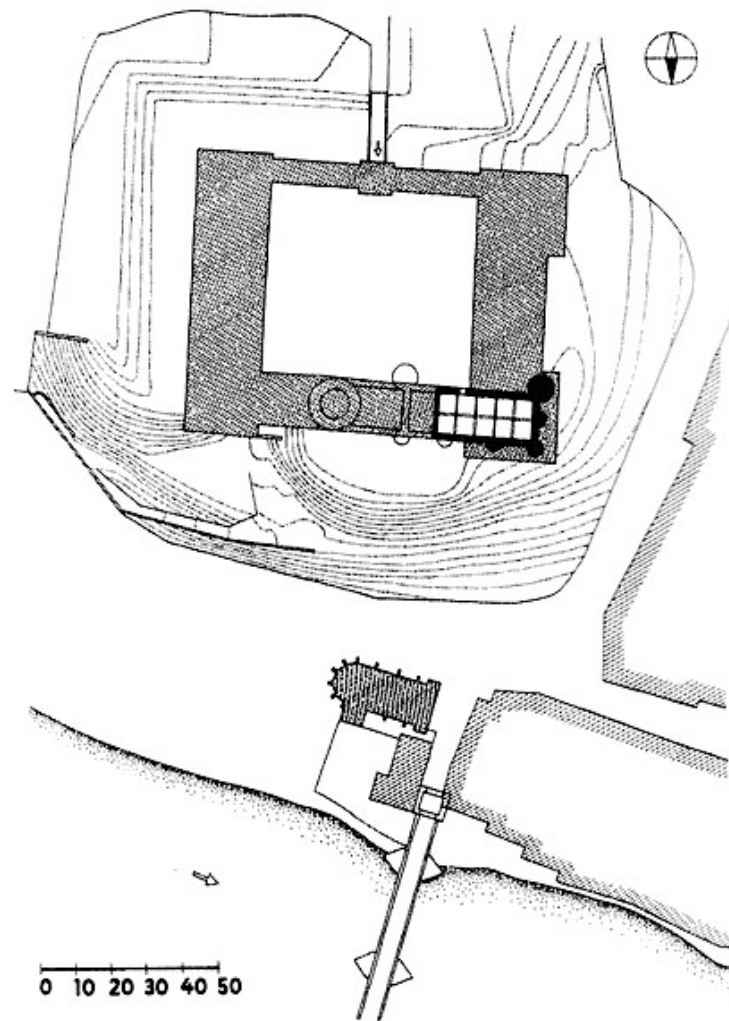
S křídlo z roku 1590 s pozůstatky románské stavební fáze a velkou okrouhlou věží

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d2/Roudnice_Labem_%28z%C3%A1mek%29_-_pl%C3%A1n_severn%C3%ADho_k%C5%99%C3%ADla_%281590.png/1024px-Roudnice_nad_Labem_%28z%C3%A1mek%29_-_pl%C3%A1n_severn%C3%ADho_k%C5%99%C3%ADla_%281590.png

https://www.ohradach.eu/images/roudnicenl/roudnicenl_plan04.png

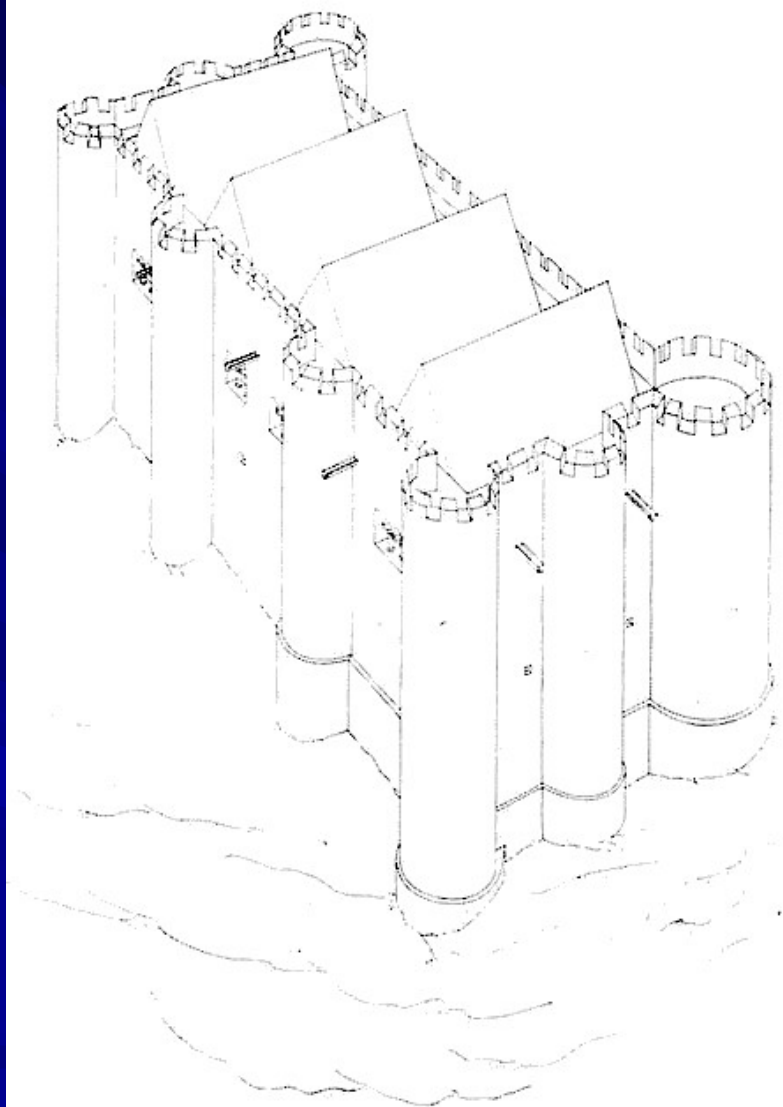
ROUDNICE NAD LABEM, situace zámku se zbytkem falce a jejím rozšířením v polovině 14. století.

Zdroj: MENCLOVÁ, D. České hrady I. Praha : Odeon, 1972, s. 80.

Roudnice n. L. – biskupský hrad

ROUDNICE NAD LABEM, perspektivní rekonstrukce románské biskupské falce.

Roudnice n. L. – biskupský hrad

Hlavice románského sloupu

- Roudnice nad Labem, biskupský hrad, rekonstrukce dvoulodi v přízemí, skloněk 12. století

Románská architektura v českých zemích - kláštery

(přelom 10. stol. – pol. 13. stol.)

- nejstarší řád - benediktíni:
 - 973 – ženský klášter sv. Jiří na Pražském hradě
 - 993 – mužský klášter v Břevnově (doch. románská krypta)
 - 999 – mužský klášter v na Ostrově u Davle (pouze základy)

 - 1032 – mužský klášter v Sázavě (doch. půdorys tetrakonchy)
 - 1048 – mužský klášter v Rajhradě
 - 1078 – mužský kl. Hradisko u Olomouce (nejdř. benediktíni, pak premonstráti)
 - 1086 – Opatovice n. Labem (1421 – zničen husity)
 - 1101 – mužský klášter v Třebíči

Doksany – klášter premostrátek

(zal. 1144 Gertruda Babenberská, manž. Vladislava II.)

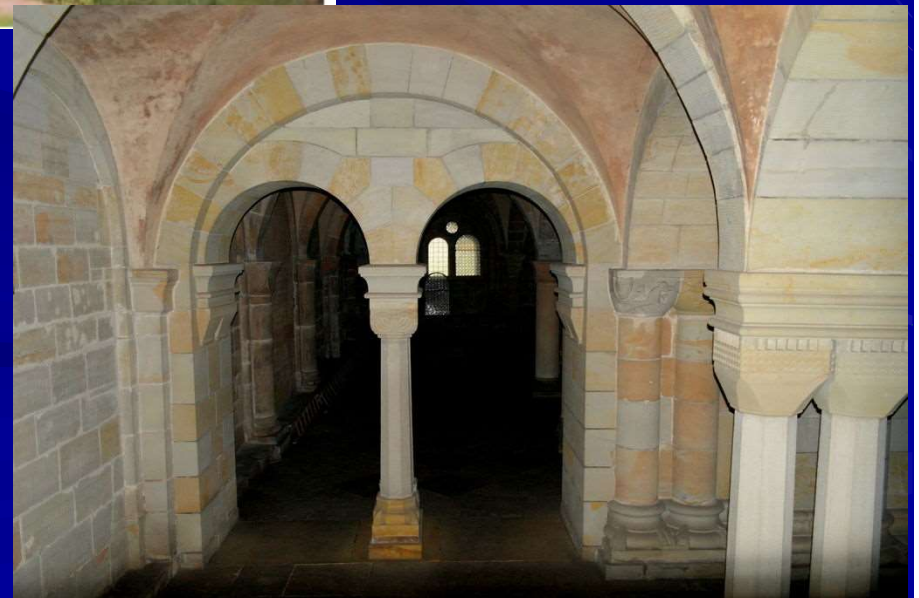
- doch. podkruchtí a J apsida transeptu kostela Narození Panny Marie (2. pol. 12. stol.)

- krypta kostela

<https://udu.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/166/2021/03/34-Romanska-architektura-v-ceskych-zemich.pdf>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/70/Kl%C3%A1ter_Doksany%2C_Doksany%2C_okres_Litom%C4%B%99ice_27.JPG/1024px-Kl%C3%A1ter_Doksany%2C_Doksany%2C_okres_Litom%C4%B%99ice_27.JPG

Stará Boleslav – kostel sv. Václava

(zal 1039 na místě někd. Kostela sv. Kosmy a Damiána – doch. část krypty)

- Stará Boleslav, kostel sv. Václava, rozšíření krypty s druhotně použitými prvky, 12. století

Stará Boleslav – kostel sv. Klimenta (přilehlý)

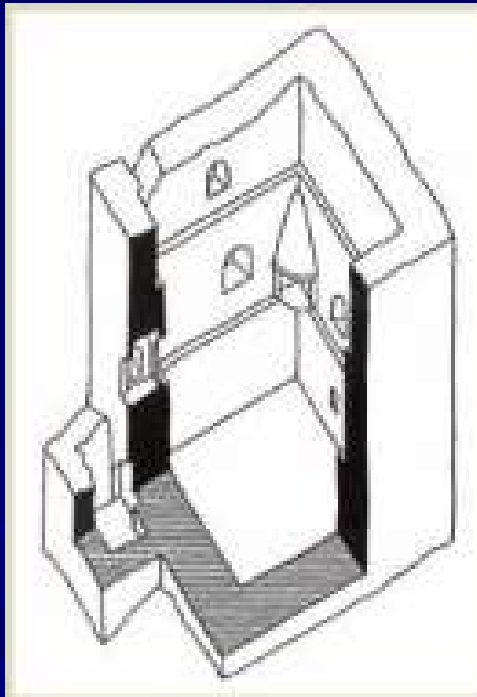

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/5a/Klimentsb.jpg/800px-Klimentsb.jpg>

Hrad Přimda (Pfraeumberg)

- vznikl **nejpozději 1121** v hraničním hvozdu na **norimberské stezce**
- **německý původ** stavitele - Děpolt II. z Vorburgu ?)
- Kosmas: „*postavili nějací Němci uvnitř hranic českých ve hvozdu, k němuž se jde přes ves Bělou, hrad na strmé skále.*“
- brzy **dobyta Vladislavem II.** - strážní místo na hranici a vězení (Soběsla II, Přemysl II.)

Románská věž (**donjon – hranolová věž** se stěnami až 4 m mocnými)

Rekonstrukce donjonu.
Podle T. Durdíka, upraveno.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8a/P%C5%99imda_-_n%C3%A1dvo%C5%99%C3%AD.jpg/1024px-P%C5%99imda_-_n%C3%A1dvo%C5%99%C3%AD.jpg

Hrad Přimda (Pfraeumberg)

Nejstarší prevét v Čechách

http://www.taggmanager.cz/poi_images/3217/7572_nejstarsi_.jpg

http://www.taggmanager.cz/poi_images/3217/7571_vstup_na_p.jpg

Hrad Přimda (Pfraeumberg)

Kamenné okno v 2. patře

Výklenek (kobka ?)

<https://radiozurnal.rozhlas.cz/sites/default/files/images/02684612.jp>

<https://vltava.rozhlas.cz/sites/default/files/images/02684609.jpeg>

Cheb – štaufská císařská falc (4/4 12. století)

- pův. **slovanské hradiště** - 2,5 ha, DH hradba s čelnou kam. zdí a příkop + 2 hroby)
- 1/2 12. stol. - **2-dílný kamenný hrad** (Děpolt II. z Vohburgu) + 2 okrouhlé věže
- 1165 připadlo Chebsko **Fridrichu I. Barbarossovi**
- ten zde **kolem 1180 vystavěl falc + 2 patrová kaple + hranolová Černá věž**

Cheb – štaufská císařská falc (4/4 12. století)

Chebská falc – kaple (dolní a horní patro)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cc/%D0%95%D0%B3%D0%B5%D1%80_%28%D0%A5%D0%B5%D0%B1%29.%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D0%BB%D0%B0.%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D1%8D%D1%82%D0%B0%D0%B6.jpg

<https://www.vylety-zabava.cz/media/djmediatools/cache/images/phocagallery/karlovarsko/vylet-do-zapadoceskeho-chebu/684x0-towidth-90-12-vylet-do-zapadoceskeho-chebu.jpg>